

Socialstyrelsen

Faglig vejledning til socialtilsynene om sociale medier

Til brug for inddragelse af emnet
sociale medier i
kvalitetsvurderingen

Publikationen er udgivet af
Socialstyrelsen
Edisonsvej 1
5000 Odense C
Tlf: 72 42 37 00
E-mail: info@socialstyrelsen.dk
www.socialstyrelsen.dk

Forfatter: Socialstyrelsen
Udgivet 01. juni 2020

Download eller se rapporten på
www.socialstyrelsen.dk.

Der kan frit citeres fra rapporten med angivelse
af kilde.

Digital ISBN: 978-87-93944-78-7

Indhold

Indledning	3
Vidensgrundlag.....	3
Formål og målgruppe	4
Læsevejledning	4
Del I - anbefalinger til tilsynsmæssige opmærksomheder	6
Ledelsesmæssige anbefalinger.....	6
Tilsynsmæssige opmærksomheder	6
Tilbuds og plejefamiliers generelle tilgang til borgernes brug af sociale medier.....	6
Krænkelser og overgreb via de sociale medier.....	7
Uhensigtsmæssigt brug af sociale medier	8
Konflikter og mobning på sociale medier	8
Del II - Sociale medier - centrale begreber	10
2.1. Sociale medier.....	10
2.2. Digitale kompetencer og digital dannelse	10
Digitale kompetencer.....	11
Digital dannelse	12
Del III – Brug af kvalitetsmodellen i forhold til emnet sociale medier	14
3.1. Kvalitetsmodellens temaer, kriterier og indikatorer	14
3.2. Emnet sociale medier i kvalitetsmodellen	15
Tilsynsmæssig betydning af emnet sociale medier i tema "Selvstændighed og relationer"	15
Tilsynsmæssig betydning af emnet sociale medier i tema "Sundhed og trivsel"	17
Del IV – Faglige perspektiver	20
4.1. Tilbud og plejefamiliers forståelse af og tilgang til sociale medier	20
Anerkendelse af sociale medier som en central del af borgere og plejebørns liv.....	20
Medarbejdere og plejeforældre som gode digitale rollemodeller	22
Sociale medier som integreret del af tilbuds og plejefamiliers indsats.....	22
Tilsynsmæssige opmærksomheder vedrørende tilbuds og plejefamiliers forståelse af og tilgang til sociale medier.....	24
4.2. Krænkelser og overgreb via sociale medier.....	26
Deling af intime billeder via de sociale medier	26
Seksuelle krænkelser og overgreb via de sociale medier.....	27
Digital vold.....	30

Tilsynsmæssige opmærksomheder i forhold til krænkelser og overgreb via sociale medier.....	31
4.3. U hensigtsmæssigt brug af sociale medier	32
Ensomhed og sociale medier	33
Selvskadende adfærd og sociale medier	34
Radikalisering og sociale medier.....	35
Tilsynsmæssige opmærksomheder i forhold til uhensigtsmæssig brug af sociale medier	36
4.4. Konflikter og mobning via sociale medier.....	36
Konflikter på de sociale medier	37
Mobning på de sociale medier	37
Tilsynsmæssige opmærksomheder i forhold til konflikter og mobning på sociale medier	38
Referencer.....	40

Indledning

Sociale medier er en central og integreret del af næsten alle menneskers hverdag og sociale liv. Det gælder også børn, unge og voksne i sociale tilbud samt børn og unge i plejefamilier. De færdes på digitale platforme, for eksempel internettet og de sociale medier på samme vis som alle andre borgere, og gør brug af de muligheder, som de sociale medier giver, hvad enten det er til at etablere eller fastholde sociale relationer, date, spille mv. på blandt andet Facebook, Messenger, Snapchat og interaktive spil.

Langt de fleste har glæde og gavn af de sociale medier. Via de sociale medier er der mulighed for at skabe kontakt til andre, der har samme interesse, identitet eller udfordring, som man selv har. Dette gælder bl.a. for borgere med udviklingshæmning, som kan leve et relativt socialt isoleret liv, hvis de for eksempel ikke har et arbejde eller er involveret i fritidsaktiviteter (Socialstyrelsen, 2010). Sociale medier kan medvirke til en højere grad af selvstændighed i forhold til at opsøge interessefællesskaber og etablere samt vedligeholde relationer (SUS, 2019; Mainsah, Steinnes og Teigen, 2019; Red Barnet, 2017).

Mange borgere i tilbud og børn og unge i plejefamilier er imidlertid samtidig i særlig risiko, når de færdes på de sociale medier. Det gælder blandt andet borgere med kognitive udfordringer. De kan have tekniske færdigheder, men samtidig have sociale og kommunikative udfordringer og dermed mangle de digitale kompetencer, der er nødvendige for at begå sig digitalt. De kan for eksempel have svært ved at forstå konsekvenserne af at lægge opslag på sociale medier, de kan have vanskeligt ved at tolke beskeder, og desuden kan de have særlige begrænsninger i forhold til at danne sig erfaringer, så de ikke udvikler en naturlig forsigtighed overfor fremmede (SUS, 2019; Red Barnet, 2017). Omsorgssvigtede børn og unge er også i særlig risiko, blandt andet i forhold til mobning, chikane og seksuelle overgreb. Undersøgelser viser blandt andet, at unge, der har oplevet vold, oftere end andre unge lægger intime billeder af sig selv på nettet (Red Barnet, 2011).

Borgernes færden på de sociale medier skaber endvidere nye udfordringer for den pædagogiske praksis og ændrede krav til kompetencer hos tilbud og plejefamilier. Borgerne kan etablere og vedligeholde netværk via deres mobil, tablet eller computer, og dermed er deres sociale liv i højere grad rykket ind i privatsfæren, hvor personale eller plejeforældre ikke nødvendigvis inviteres med ind. Det betyder, at personale og plejeforældre kan have vanskeligere ved at støtte borgerne i forhold til eksempelvis forebyggelse af konflikter (SUS, 2019).

Som en følge af sociale mediers centrale betydning i den nutidige livsførelse, ændres bekendtgørelsen om socialtilsyn pr. 1. juli 2020, således at sociale medier er direkte adresseret i kvalitetsmodellen. Formålet er at tydeliggøre, at sociale medier også er et vigtigt fokusområde for socialtilsynet i vurderingen af kvaliteten i tilbud og plejefamilier.

Den faglige vejledning er udarbejdet som en del af Socialstyrelsens opgave med at understøtte godkendelses- og tilsynsopgaven i Socialtilsynet, også kaldet auditfunktionen.

Vidensgrundlag

Den faglige vejledning er baseret på undersøgelser og øvrige publikationer om sociale medier relateret til de målgrupper, som er omfattet af socialtilsynet. Litteraturen er identificeret og fremsøgt via desk research i primært en dansk kontekst. Det vil sige, at auditfunktionen i

Socialstyrelsen har foretaget en håndholdt søgning efter litteratur på hjemmesider og i publikationer blandt centrale videnshavere på området – for eksempel Medierådet for Børn og Unge, Red Barnet, Børns Vilkår, og Center for Digital Pædagogik.

Litteraturen er blevet screenet med henblik på at identificere tematikker, som er relevante set i forhold til temaerne "Selvstændighed og relationer" samt "Sundhed og trivsel" i kvalitetsmodellen for socialtilsynet. På baggrund af screeningen har auditfunktionen udvalgt litteratur, der beskriver forhold, som har relevans i en tilsynsfaglig kontekst og tilvejebringer viden, som er relevant i forhold til målgrupperne for socialtilsynet.

I forhold til viden på området gør det sig generelt gældende, at den primært omhandler børn og unge. Dette afspejler blandt andet, at der udgives mange materialer, vejledninger, undervisningsmaterialer om digital dannelse, primært til forældre og til undervisningsbrug. Blandt disse materialer er der primært udvalgt og anvendt viden om sociale medier i relation til børn og unge, der er i særlig risiko, når de færdes på sociale medier. Det er for eksempel materialer målrettet fagpersoner, der arbejder med børn med ADHD og ASF samt omsorgssvigtede børn og unge. Der er i begrænset omfang fundet tilsvarende relevante materialer om problemstillinger vedrørende sociale medier og voksne, der er i særlig risiko, når de færdes på sociale medier. Mange af de problemstillinger, der kendetegner sårbare børn og unge kan imidlertid overføres til voksne, der har tilsvarende problemstillinger, for eksempel voksne med udviklingshæmning.

Formål og målgruppe

Formålet med den faglige vejledning er at tydeliggøre, hvorfor det er vigtigt for socialtilsynene at have fokus på emnet sociale medier. Formålet er endvidere at vejlede socialtilsynene i, hvilke områder der mere konkret kan sættes fokus på, når problemstillinger omkring sociale medier skal inddrages i vurderingen af kvaliteten i tilbud og plejefamilier. Dette skal understøtte en systematisk og ensartet tilgang til, hvordan sociale medier inddrages i socialtilsynets kvalitetsvurderinger. Målgruppen for vejledningen er faglige ledere og tilsynskonsulenter i socialtilsynene.

Den faglige vejledning formidler generel viden om problemstillinger, som er relevante på tværs af tilbudstyper og målgrupper, herunder i forhold til såvel sociale tilbud som plejefamilier og i forhold til såvel børn og unge som voksne. I tilknytning hertil gives anbefalinger til, hvad socialtilsynet bør være opmærksom på i forhold til sociale medier ved godkendelse og driftsorienteret tilsyn med tilbud og plejefamilier. Dette i form af overordnede tilsynsmæssige opmærksomheder. Desuden giver Socialstyrelsens auditfunktion en række ledelsesmæssige anbefalinger, der understøtter, at den generelle viden og de tilsynsmæssige opmærksomheder omsættes i tilsynspraksis

Den faglige vejledning har ikke karakter af retlig vejledning i forhold til lov om socialtilsyn. Retlig vejledning ydes af Ankestyrelsen.

Læsevejledning

Den faglige vejledning er opbygget i fire dele.

Del I er der en opsummering af Socialstyrelsens anbefalinger til tilsynsmæssige opmærksomheder og ledelsesmæssige anbefalinger til, hvordan den generelle viden, der formidles i vejledningen, kan omsættes i tilsynspraksis.

Del II udfoldes begreberne "sociale medier", "digitale kompetencer" og "digital dannelse". Forståelsen af begrebernes betydning medvirker til at indkredse, hvad der kan være væsentligt at have fokus på i tilsynet med tilbud og plejefamilier. Indkredsningen udgør endvidere en ramme for fælles forståelser, hvilket bidrager til et systematisk og ensartet tilgang i kvalitetsvurderingen.

Del III handler om, hvordan sociale medier fremgår af kvalitetsmodellen, og hvordan sociale medier er relevant for socialtilsynet at inddrage i vurdering af kvaliteten i tilbud og plejefamilier. Dette med henblik på at sikre en fælles forståelse af intentionerne med at tilføje emnet sociale medier til kvalitetsmodellen.

Del IV udfolder del III og beskriver faglige perspektiver i forhold til sociale medier, som er særlig relevante for socialtilsynet at inddrage i kvalitetsvurderingen af tilbud og plejefamilier. I afsnittet beskrives indledningsvist, en række forhold, som generelt set bør kendetegne tilbud og plejefamiliers forståelser og indsats i forhold til sociale medier, og som socialtilsynet derfor, uafhængig af tilbudstype og målgruppe, bør interessere sig for og inddrage i vurderingen af kvaliteten. Dernæst beskrives tre udvalgte problemstillinger omkring sociale medier, som er relevante at have fokus på, da mange børn, unge og voksne i sociale tilbud og i plejefamilier på disse områder er særligt udsatte. I forlængelse af beskrivelserne følger anbefalinger til, hvilke tilsynsmæssige opmærksomheder socialtilsynet bør have i forhold til de givne problemstillinger.

I vejledningen bruges begrebet "borgere" som samlet betegnelse for såvel voksne som børn og unge. Med mindre andet fremgår, omfatter dette også børn og unge i plejefamilier.

Del I - anbefalinger til tilsynsmæssige opmærksomheder

I vejledningens del IV er der angivet en række anbefalinger til, hvad socialtilsynet overordnet set bør have opmærksomhed på, når de skal vurdere indsatsen i tilbud og plejefamilier vedrørende sociale medier. Desuden giver vejledningen anbefalinger til, hvordan ledelsen hos socialtilsynene kan understøtte, at den viden der formidles i vejledningen, bliver omsat i tilsynspraksis.

Anbefalingerne er opsummeret nedenfor.

Ledelsesmæssige anbefalinger

Den faglige vejledning formidler generel viden om tilsynsrelevante problemstillinger i tilknytning til sociale medier. For at understøtte, at denne generelle viden og de tilsynsmæssige opmærksomheder kan omsættes i tilsynspraksis, anbefaler Socialstyrelsens Auditfunktion, at ledelsen tager stilling til følgende:

- Hvordan de tilsynsmæssige opmærksomheder kan omsættes i forhold til de forskellige tilbudstyper, målgrupper og aldersgrupper, som er omfattet af lov om socialtilsyn.
- Hvordan tilføjelsen af emnet sociale medier skal indføres i tilsynspraksis, herunder bl.a. hvilke implikationer tilføjelsen vedr. sociale medier har i forhold til den nuværende praksis, og hvordan sociale medier skal vægtes i relation til det risikobaserede tilsyn.
- Hvordan der sikres en tilstedeværelse af de fornødne digitale kompetencer i socialtilsynet, da dette er en forudsætning for at kunne føre et fagligt kompetent tilsyn med emnet sociale medier.

Tilsynsmæssige opmærksomheder

Tilbuds og plejefamiliers generelle tilgang til borgernes bruge af sociale medier

Afsnit 4.1 om *Tilbud og plejefamiliers forståelse af og tilgang til sociale medier* beskriver en række forhold, som generelt bør kendetegne tilbud og plejefamiliers forståelser og indsats i forhold til sociale medier. Socialtilsynet bør, uafhængig af tilbudstype og målgruppe, have opmærksomhed på nedenstående forhold:

Tilbuds og plejefamiliers forståelse af og tilgang til sociale medier

Socialtilsynet bør være opmærksom på, om indsatsen i tilbud og plejefamilier generelt er kendetegnet ved:

- **Medarbejdere i tilbuddet og plejefamilien interesser sig for og anerkender sociale medier som en central del af borgernes/plejebarnets sociale liv.**
- **Medarbejdere i tilbuddet og plejefamilien har en inddragende og dialogbaseret tilgang til borgernes/plejebarnets brug af sociale medier.**
- **Medarbejdere i tilbuddet og plejefamilien er gode digitale rollemodeller.**

Medarbejdere i tilbuddet har borgerenes/plejebarnets sociale relationer og trivsel på de sociale medier som fagligt fokuspunkt i indsatsen.

- **Medarbejdere i tilbuddet og plejefamilien respekterer borgernes/plejebarnets ret til selv- og medbestemmelse i brugen af sociale medier.**
- **Medarbejdere i tilbuddet og plejefamilien er opdateret med viden, indsigt og kompetencer med henblik på at støtte borgerne/plejebarnet i anvendelsen af sociale medier.**

Krænkelser og overgreb via de sociale medier

Afsnit 4.2 om *Krænkelser og overgreb via sociale medier* omhandler, at mange borgere i tilbud samt børn og unge i plejefamilier kan være i særlig risiko for krænkelser og overgreb via de sociale medier. Socialtilsynet bør derfor være opmærksom på, at tilbud og plejefamilier har viden om risikoen for digitale krænkelser og overgreb set i relation til deres målgruppe, samt at de arbejder målrettet på at forebygge og håndtere digitale krænkelser og overgreb.

Krænkelser og overgreb via sociale medier

Socialtilsynet bør være opmærksom på, om indsatsen i tilbud og plejefamilier er kendetegnet ved:

- **Medarbejdere i tilbuddet og plejefamilien har viden om grænsesætning, selveksponering og privatliv, og kan vejlede borgere og plejebørn heri.**
- **Medarbejdere i tilbuddet og plejefamilien har viden om hvordan billeddeling kan ske sikkert på de sociale medier, og kan vejlede borgere og plejebørn heri.**
- **Medarbejdere i tilbuddet og plejefamilien har viden om, hvilken rolle de sociale medier spiller i forhold til seksualitet, kærester mv., og kan vejlede borgere og plejebørn heri.**
- **Medarbejdere i tilbuddet og plejefamilien har viden om, hvordan de skal handle ved mistanke eller viden om seksuelle overgreb og vold via de sociale medier.**

Uhensigtsmæssigt brug af sociale medier

Afsnit 4.3 om *Uhensigtsmæssigt brug af sociale medier* beskriver, hvordan sociale medier kan have sammenhæng med mistriksel, hvis de sociale medier bruges uhensigtsmæssigt.

Socialtilsynet bør være opmærksom på, at tilbud og plejefamilier har viden om, og støtter borgeren eller plejebarnet til at bruge de sociale medier på en hensigtsmæssig måde, der understøtter værdifulde fællesskaber.

Uhensigtsmæssig brug af sociale medier

Socialtilsynet bør være opmærksom på, om indsatsen i tilbud og plejefamilier er kendetegnet ved:

- **Medarbejdere i tilbuddet og plejefamilien har viden om, hvordan sociale medier kan have sammenhæng med mistriksel for eksempel i forhold til ensomhed, selvskadende adfærd og radikaliserings.**
- **Medarbejdere i tilbuddet og plejefamilien støtter borgerne/plejebarnet i at være del af positive, hensigtsmæssige digitale fællesskaber på de sociale medier.**

Konflikter og mobning på sociale medier

Afsnit 4.4. om *Konflikter og mobning via sociale medier* beskriver, hvordan sociale medier er et område, hvor borgere i tilbud og plejebørn kan være særligt udsatte for at blive involveret i mobning og konflikter. Socialtilsynet bør derfor være opmærksom på, at tilbud og plejefamilier

har viden om, hvordan mobning kan forebygges og håndteres, og understøtter borgeren og plejebarnet i at blive inkluderet i sociale fællesskaber på de sociale medier.

Konflikter og mobning via sociale medier

Socialtilsynet bør være opmærksom på, om indsatsen i tilbud og plejefamilier er kendetegnet ved:

- **Medarbejdere i tilbuddet og plejefamilien øger borgernes/plejebarnets forståelse for, hvordan sprog og beskeder påvirker dem selv og andre samt giver plejebarnet/borgerne redskaber til at styrke den gode tone.**
- **Medarbejdere i tilbuddet og plejefamilien har viden om dynamikker i og konsekvenser af digital mobning.**
- **Medarbejdere i tilbuddet og plejefamilien forholder sig aktivt til hvordan digital mobning kan forebygges.**

Medarbejdere i tilbuddet og plejefamilien understøtter borgerne/plejebarnet i at forebygge og håndtere evt. digital mobning.

Del II - Sociale medier - centrale begreber

I det følgende redegøres der for betydningen af centrale begreber, som anvendes i omtalen af sociale medier. Forståelsen af begrebernes betydning er en forudsætning for at kunne vurdere tilbuds og plejefamiliers indsats i forhold til sociale medier. Definitionen af de centrale begreber medvirker til at indkredse, hvilke forhold det er væsentligt at have fokus på i tilsynet med tilbud og plejefamilier. Det udgør endvidere en ramme for fælles forståelser, hvilket bidrager til en systematisk og ensartet tilgang i kvalitetsvurderingen.

2.1. Sociale medier

Sociale medier er betegnelsen for onlinetjenester, som brugerne anvender til at dele indhold, profiler, meninger, oplevelser, billeder, artikler, videoer med mere. Det kan være hjemmesider, apps og spil, der giver mulighed for at kommunikere med hinanden ved hjælp af en mobiltelefon, PC eller tablet (Fenger Grøndahl, 2018).

De sociale medier muliggør direkte online interaktion mellem mennesker på tværs af geografisk placering og danner forum for nye netværk om fælles interesser. Sociale medier giver således muligheder for social interaktion med andre personer på en eller flere digitale platforme i digitale fællesskaber, der kan være private eller offentlige. Eksempler på deltagelse i digitale fællesskaber er for eksempel at have en profil på Snapchat og Facebook, eller det kan være mere engagerende som eksempelvis regelmæssig deltagelse i et spil eller en online gruppechat for sårbare unge (Fenger Grøndahl, 2018).

Måden, som brugere af sociale medier kommunikerer på, varierer, alt efter hvilken platform, der anvendes. Der findes mange forskellige typer sociale medier (Red barnet, 2017), og udbuddet af sociale medier ændrer sig i takt med udviklingen, der på det digitale området går stærkt.

Aktuelle eksempler på sociale medier er:

- YouTube, Instagram, Snapchat. Tik Tok og Movie Star Planet, er eksempler på sociale medier, hvor brugeren opretter en profil med henblik på at uploade, dele og kommentere på film og billeder.
- Facebook og Momio er eksempler på sociale medier, der giver mulighed for at danne netværk med henblik på at kommunikere med venner og interessefæller
- Twitter er et eksempel på en "Mikroblog", som er et socialt medie, hvor brugeren opretter en profil med henblik på at dele korte statusopdateringer, der kan ses af alle personer, der følger ens profil. Mange politikere og meningsdannere anvender Twitter til at ytre sig om forskellige spørgsmål.
- World of Warcraft, GTA, FIFA, CS Go og Discord er eksempler på computerspil, som defineres som sociale medier, idet brugerne via spillenes chatfunktion kommunikerer med hinanden og danner fællesskaber.

2.2. Digitale kompetencer og digital dannelse

I dette afsnit beskrives begreberne digital kompetence og digital dannelse. Det er væsentligt, at socialtilsynene har viden om begrebernes betydning, fordi det er med til at tydeliggøre, hvad

socialtilsynet kan afdække med henblik på at vurdere tilbuddenes indsats i forhold til at understøtte borgernes sociale relationer samt sundhed og trivsel på de sociale medier.

Tilbud og plejefamilier har en vigtig opgave i at understøtte, at borgerne kan anvende sociale medier og kan begå sig læringsmæssigt, socialt, etisk og produktivt i den digitale virkelighed (Digitaliseringsstyrelsen, u.d.). Tilbud og plejefamilier bør i forlængelse heraf aktivt understøtte digitale kompetencer og digital dannelse.

Begreberne digital kompetence og digital dannelse er opstået i takt med den teknologiske udvikling, efterhånden som samfundet har anerkendt de nye kompetencebehov. Der foreligger ikke en fælles eller anerkendt definition (Skov, 2020; Caviglia m.fl. 2017), men derimod mange og forskelligartede definitioner af begreberne. Dette hænger blandt andet sammen med, at udvikling af teknologier hele tiden muliggør og skaber nye kompetencemæssige forventninger og mål. Betydningen af digital kompetence er derfor under konstant forandring, og må altid ses i relation til vor tids teknologi og anvendelsen deraf (Skov, 2020; Caviglia m.fl. 2017).

Variationen i hvordan digitale kompetencer og digital dannelse defineres har også afspejlet sig i de materialer mv., som danner vidensgrundlag for denne faglige vejledning. Beskrivelserne nedenfor læner sig således ikke op af én bestemt definition. På tværs af de forskellige materialer har dog vist sig en række kompetenceområder og centrale elementer i digital dannelse, som er udtaget nedenfor.

Digitale kompetencer

Digitale kompetencer er en forudsætning for at kunne udnytte de muligheder, som teknologien, herunder sociale medier, skaber og kunne håndtere de udfordringer, som teknologien bringer med sig (Digitaliseringsstyrelsen, u.d.). Digital kompetence kan defineres som "en kombination af viden, evner og holdninger til, via teknologi, at udføre opgaver, løse kommunikere, håndtere information, samarbejde, skabe og dele indhold effektivt, hensigtsmæssigt, sikkert, kritisk, kreativt, selvstændigt og etisk" (Skov, 2020).

Digital kompetence anses som en kompetence, der er nødvendig for at opnå personlig udfoldelse og udvikling, blive en aktiv medborger, blive integreret socialt og begå sig på arbejdsmarkedet, opnå social inklusion, en bæredygtig livsstil, et vellykket liv i fredelige samfund, sundhedsbevidst livsførelse og aktivt medborgerskab (Europa Kommissionen, 2018). Dette understreger vigtigheden af, at tilbud og plejefamilier har det som et væsentligt fokuspunkt.

Digitale kompetencer følger ikke automatisk af et stort forbrug af digitale medier. Selvom brugen af computer, mobiler og internet er stigende blandt næsten alle grupper mennesker, er det således ikke ensbetydende med, at de udvikler evner og kan drage nytte af det i de mange forskellige aspekter af livet (Caviglia og Dalsgaard, 2020; Caviglia m.fl., 2017).

Digitale kompetencer, som tilbud og plejefamilier bør understøtte, at børn, unge og voksne udvikler, omfatter bl.a.:

- *Tekniske færdigheder*
Omfatter færdigheder, der i dag nødvendige for at kunne anvende offentlige selvbetjeningsløsninger, modtage digital post i E-boks, chatte, blogge, oprette interessegrupper, deltage i gaming og lignende via mobil eller computer. Det kan også være mere avancerede tekniske færdigheder så som at kunne programmere eksempelvis applikationer, hjemmesider og databaser (Skov, 2020).

- *Informationskompetencer*
Omfatter det at kunne søge, forstå og forholde sig kritisk til og udnytte digitale platforme aktivt som læringsressource. Informationskompetence er afgørende både for selvstændighed og i forhold til muligheden for at opsøge viden. Informationskompetence forudsætter indsigt i og forståelse for "det digitale økosystem", hvilket blandt andet omfatter at være bevidst om søgemaskinernes rolle og magt (Caviglia og Dalsgaard, 2020).
- *Deltagelseskompetencer*
Omfatter det at kunne indgå i online fællesskaber og opbygge fælles viden samt etablere og styrke sociale relationer sammen med en opmærksomhed på faldgruberne, adfærdsregler m.m.
- *Produktionskompetencer*
Omfatter det at være "kreativ" og at kunne skabe og producere indhold og udtryk i flere digitale medieformater.

Digital dannelse

For at understøtte digitale kompetencer er det nødvendigt at sætte fokus på digital dannelse (Digitaliseringsstyrelsen, u.d.). Digital dannelse handler om at kunne begå sig i nutidens samfund, hvor sociale medier har stor betydning for mange menneskers trivsel. Man skal således ikke dannes på én måde i den digitale verden og på en anden måde i den fysiske verden. De to sfærer kan ikke adskilles (Caviglia og Dalsgaard, 2020). Digital dannelse kan således begrebsliggøres som det at være en dannet person i en digital tidsalder (Caviglia og Dalsgaard, 2020).

At være dannet, såvel digitalt som i den fysiske verden, handler blandt andet om at kunne træffe begrundede beslutninger for sig selv og andre, herunder at kunne gennemskue manipulation og blive mere modstandsdygtig for eksempel over for ekstremistisk propaganda (Thorhauge og Hjorth, 2018). Det handler også om at kunne udnytte de muligheder for kommunikation, kreativitet, eksperimenter og samarbejde, som de digitale teknologier giver (Danmarks Evalueringsinstitut, 2017).

Digital dannelse opnås ved at indgå i trygge og værdiskabende samspil med andre mennesker i den virtuelle verden. Det gør man ved at forholde sig positivt, men også kritisk, til andre brugere, og nøje overveje egne og andres intentioner, handlinger og udtryksformer i den virtuelle virkelighed (Skov, 2020; Skov og Brøndum, 2016; Danmarks Evalueringsinstitut, 2017).

Digitale dannelse omfatter blandt andet følgende, som tilbud og plejefamilier bør understøtte borgerne/plejebarnet i forhold til:

- *God digital kommunikation*
Når man kommunikerer online, er det vigtigt at holde en god tone, for at undgå misforståelser og uvenskaber. Når man taler med en person ansigt til ansigt, er over 90 pct. af de signaler, man sender, kropssprog og toneleje. Misforståelser kan derfor hurtigt opstå, når man kommunikerer digitalt, fordi man ikke kan læse hinandens kropssprog, toneleje og ansigtsudtryk. Det bliver dermed langt sværere at tolke og forstå afsenderens hensigt for eksempel med en besked (Red Barnet, 2017).

- *God og sikker digital adfærd*
Det kan være svært at vurdere, hvilke informationer, der skal være helt private, og hvilke man har lyst til at dele med offentligheden. Det kan også være svært at gennemskue konsekvenserne af at dele private informationer på de sociale medier. Det er derfor vigtigt, at tilbud og plejefamilier har fokus på, at støtte og vejlede borgerne/plejebarnet i god og sikker digital adfærd. Det er herunder vigtigt at øge borgernes/plejebarnets viden om den lovgivning, der fastsætter regler for deling af for eksempel billeder på de sociale medier samt deres viden om, hvilke handlemuligheder, der er, hvis man selv eller andre bliver udsat for dårlig digital adfærd/dårlig stil på nettet (Medierådet for Børn og Unge, u.d.).
- *Sikkerhed online*
Viden om, hvordan man færdes sikkert på internettet, herunder også på de sociale medier, er væsentlig for at kunne værne om privatlivet. Al færden bliver tracket, gemt og brugt, og borgerne skal derfor være kritiske mediebrugere, der er bevidste om deres rettigheder på nettet, og de skal lære at værne om deres digitale privatliv (Medierådet for Børn og Unge, 2016). De skal blandt andet have forståelse for og viden om, hvad digitale fodspor er, hvordan cookies virker, og hvordan man selv kan begrænse mængden af data, der ligger om en selv på nettet ved for eksempel at ændre egne privatindstillinger på mobiltelefon, pc og på de sociale medier, blokere ubehagelige personer og ikke dele private oplysninger som for eksempel koder og CPR-nummer (Medierådet for Børn og Unge, 2019).
- *Teknologiforståelse*
Teknologiforståelse handler bl.a. om at kunne bruge og forstå teknologien og herunder at kunne bruge den kreativt til at producere digitalt indhold, for eksempel lave videoer til YouTube (Andreassen og Kanstrup, 2019). Ved at øge fokus på at udnytte mulighederne for at bruge teknologierne kreativt og skabende kan tilbud og plejefamilier bidrage til udviklingen af mere forskelligartede færdigheder, og spille en vigtig rolle som igangsættere af skabende og kreative, digitale processer (Johansen og Larsen, 2016).

Disse begreber er udviklet og indkredset i forhold til den generelle befolknings forbrug og adfærd i forhold til sociale medier. Mange borgere i tilbud samt børn og unge i plejefamilier har særlige udfordringer, hvilket kræver ekstra opmærksomhed og særlig støtte til udviklingen af digitale kompetencer og digital dannelse. Socialtilsynet bør derfor have fokus på, hvordan tilbud og plejefamilier håndterer denne opgave.

Del III – Brug af kvalitetsmodellen i forhold til emnet sociale medier

I denne del af vejledningen beskrives det, hvordan sociale medier fremgår af kvalitetsmodellen, og hvordan sociale medier er relevant for socialtilsynet at inddrage vurdering af kvaliteten i tilbud og plejefamilier. Dette med henblik på at sikre en fælles forståelse af intentionerne med at tilføje emnet sociale medier til kvalitetsmodellen.

3.1. Kvalitetsmodellens temaer, kriterier og indikatorer

Socialtilsynet godkender og fører driftsorienteret tilsyn med sociale tilbud, som er omfattet af lov om socialtilsyn, og skal i den forbindelse vurdere, om der er den fornødne kvalitet i tilbuddene. Socialtilsynene skal anvende kvalitetsmodellen til at strukturere og systematisere kvalitetsvurderingen. Kvalitetsmodellen angiver, hvilke forhold socialtilsynet skal belyse og vurdere.

Kvalitetsmodellen fremgår af bekendtgørelsen¹ til lov om socialtilsyn, hvilket betyder, at kvalitetsmodellen skal anvendes af socialtilsynene i vurderingen af kvaliteten i alle sociale tilbud, herunder plejefamilier. Der er en kvalitetsmodel for henholdsvis sociale tilbud og plejefamilier, jf. bilag 1 og bilag 2 til bekendtgørelse af socialtilsyn.

Kvalitetsmodellen omfatter i alt syv temaer². Inden for de syv temaer, er der en række kvalitetskriterier og indikatorer. Kvalitetsmodellen består således af tre niveauer:

- Temaerne danner rammen for kvalitetsvurderingen. Her foretages en vurdering af kvaliteten af tilbuddets indsats inden for temaet.
- Kriterierne udtrykker de mål, som socialtilsynene skal vurdere, i hvilken grad tilbuddet lever op til.
- Indikatorerne angiver de konkrete forhold, som socialtilsynene skal se efter, når de skal vurdere, i hvilken grad tilbuddet opfylder kriteriet.

¹ BEK nr. 1633 af 27/12/2019

² Kvalitetsmodellens syv temaer:

- 1.Uddannelse og beskæftigelse
- 2.Selvstændighed og relationer
- 3.Målgrupper, metoder og resultater
- 4.Sundhed og trivsel
- 5.Organisation og ledelse
- 6.Kompetencer
- 7.Fysiske rammer.

Hvert af de syv temaer indledes med en tekst, som udgør rammen for vurderingen inden for temaet. Her beskrives centrale opmærksomhedspunkter, og centrale begreber udfoldes. Kriterierne og indikatorerne under hvert tema angiver forhold, som *skal* indgå i socialtilsynets vurdering af kvaliteten. Socialtilsynet *kan* inddrage andre forhold i kvalitetsvurderingen, som vurderes at være relevante for kvaliteten, inden for rammerne af temaet.

3.2. Emnet sociale medier i kvalitetsmodellen

Fra d. 1.7.2020 fremgår emnet sociale medier i to af kvalitetsmodellens temaer. De to temaer er: "Selvstændighed og relationer" og "Sundhed og trivsel". Intentionen er at tydeliggøre, at socialtilsynet skal have fokus på tilbuddets eller plejefamiliens indsats vedrørende sociale medier specifikt i forhold disse temaer. Det er dog væsentligt at være opmærksom på, at tilbuddets eller plejefamiliens indsats i forhold til sociale medier også kan være relevant at inddrage i vurderingen af andre af kvalitetsmodellens temaer, for eksempel kompetencer.

Emnet sociale medier fremgår af temateksterne, hvilket betyder, at sociale medier er et opmærksomhedspunkt, som socialtilsynet generelt set skal have fokus på i vurderingen af de to temaer. Da det fremgår af temateksten, og ikke som et kriterie eller en indikator, betyder det samtidig, at socialtilsynet kan inddrage emnet sociale medier, når det, på baggrund af en konkret risikovurdering, vurderes at være relevant.

Tilsynsmæssig betydning af emnet sociale medier i tema "Selvstændighed og relationer"

I temaet "Selvstændighed og relationer" skal socialtilsynet blandt andet vurdere, hvordan tilbuddets eller plejefamiliens indsats bidrager til, at borgerne/plejebarnet i så høj grad som muligt indgår i sociale relationer med henblik på at kunne leve et selvstændigt liv. Socialtilsynet skal, som et væsentligt led heri, undersøge, hvordan tilbuddet eller plejefamilien medvirker til, at borgerne/plejebarnet sikres mulighed for personlig udvikling og aktiv deltagelse i netværk og sociale aktiviteter.

Tilføjelsen af emnet sociale medier i temateksten præciserer, at socialtilsynet også bør have fokus på, hvordan tilbuddene bidrager til borgerne/plejebarnets muligheder for at indgå i sociale relationer og netværk på de sociale medier. Se temateksten nedenfor.

Dette er relevant, da samværsformer gennem de senere år er markant forandrede. Sociale medier er i dag en integreret og vigtig del af alle menneskers liv. Særligt børn og unge er meget mindre fysisk sammen og har i højere grad samvær gennem virtuelle fællesskaber (Ottosen m.fl., 2018).

De sociale medier er først og fremmest en ressource, og det gælder også for børn, unge og voksne i tilbud og plejefamilier. Langt de fleste borgere og plejebørn, der færdes på de sociale medier, har glæde og gavn af det. Det giver nye muligheder for samvær med ligesindede, hvilket kan mindske social isolation (Berger et. al., 2019), og skaber en stor grad af selvstændighed for eksempel i forhold til at opsøge interessefællesskaber og etablere samt vedligeholde sociale relationer (SUS, 2019). Borgere med psykiske vanskeligheder, for eksempel autisme, som har svært ved at indgå i fællesskaber inden for normale fysiske rammer for socialt samvær, kan finde ro og styrke i digitale sociale fællesskaber (Psykiatrifonden, 2014). Via sociale medier kan børn og unge med lav adgang til venskaber få styrket deres sociale omgang med ligesindede (Red Barnet, 2014). For anbragte børn og unge er sociale medier

desuden vigtige i forhold til at holde forbindelsen til venner og familie ved lige (Børnerådet, 2012).

For at udnytte de muligheder, der følger med de sociale medier, er digitale kompetencer og dannelse væsentligt. Tilbuddenes og plejefamiliernes indsats skal derfor bidrage til, at borgerne/plejebarnet udvikler digitale kompetencer og bliver digitalt dannede, og derved være med til at understøtte borgerne i at begå sig læringsmæssigt, socialt, etisk og produktivt i den digitale virkelighed (Dansk Evalueringsinstitut, 2017) samt forebygge ubehagelige oplevelser online, for eksempel konflikter og mobning. Det omfatter blandt andet at understøtte borgerne i forhold til at være bevidste om og tænke over, hvordan sprog og beskeder påvirker kommunikationen online, hvordan de fremstår online, og hvilke signaler de sender til andre. Mange borgere har ikke automatisk en bevidsthed om dette, så digital dannelse skal læres og udvikles.

I del IV udfoldes det, hvad socialtilsynet mere konkret kan have fokus på i kvalitetsvurderingen i forhold til ovenstående problemstillinger.

Se de nye tematekster for tema "Selvstændighed og relationer" i boksen nedenfor.

Læs mere i afsnit 2. 2. om **digitale kompetencer** og **digital dannelse**.

Læs mere i afsnit 4. 4. om faglige perspektiver vedr. **konflikter via de sociale medier**

- og få input til, hvad socialtilsynet konkret kan have fokus på i kvalitetsvurderingen.

Tematekster for temaet **Selvstændighed og relationer**

<i>Tematekst i kvalitetsmodel for plejefamilier</i>	<i>Tematekst i kvalitetsmodel for tilbud</i>
<p>Et centralt mål med indsatsen i plejefamilier er at bidrage til, at barnet i så høj grad som muligt indgår i sociale relationer og får opbygget kompetencer til at leve et selvstændigt voksenliv i overensstemmelse med egne ønsker og behov. Et væsentligt led heri er, at plejefamilien medvirker til, at barnet sikres mulighed for personlig udvikling og aktiv deltagelse i netværk og sociale aktiviteter, herunder netværk og relationer på sociale medier, samt at plejefamilien understøtter barnet i at deltage i fritidsaktiviteter. Det er vigtigt, at plejefamilien medvirker til, at barnet opnår de kompetencer, som dette kræver.</p> <p>Det er væsentligt, at plejefamilien understøtter disse mål, og at det afspejles i plejefamiliens åbenhed mod og involvering i det omkringliggende lokal- og civilsamfund. Det er ligeledes centralt for barnets eller den unges selvstændighed og relationer, at plejefamilien understøtter barnets</p>	<p>Et centralt mål med den sociale indsats er at understøtte, at borgerne i så høj grad som muligt indgår i sociale relationer og lever et selvstændigt liv i overensstemmelse med egne ønsker og behov.</p> <p>Et væsentligt led heri er, at tilbuddet medvirker til, at borgerne sikres mulighed for personlig udvikling og aktiv deltagelse i sociale aktiviteter og netværk, herunder netværk og relationer på sociale medier, samt at tilbuddet understøtter børnene og/eller de unge i at deltage i fritidsaktiviteter. Det er vigtigt, at tilbuddet medvirker til, at borgerne opnår de kompetencer, som dette kræver, og opnår færdigheder, der kan lette den daglige tilværelse, forbedre borgernes livskvalitet og fremme de enkelte borgeres mulighed for så vidt muligt at kunne klare sig selv. For børn og/eller de unge gælder det, at tilbuddet forbereder dem til et selvstændigt voksenliv.</p>

<i>Tematekst i kvalitetsmodel for plejefamilier</i>	<i>Tematekst i kvalitetsmodel for tilbud</i>
relationer til forældre, søskende, øvrig familie og netværk, herunder til venner. Det er i den sammenhæng væsentligt, at barnet har en fortrolig relation til en eller flere voksne, der har en positiv betydning for barnets liv.	Det er væsentligt, at tilbuddets indsats og aktiviteter er rettet imod disse mål, og at det afspejles i tilbuddets åbenhed mod samt involvering i og af det omkringliggende lokal- og civilsamfund. Det er ligeledes centralt for borgernes selvstændighed og relationer, at tilbuddet understøtter borgerne i deres relationer til familie og øvrige netværk. For børn og unge er det væsentligt, at tilbuddet har opmærksomhed på at understøtte gode relationer til eventuelle søskende og til venner. Det er desuden centralt, at børnene og/eller de unge har en fortrolig relation til en eller flere voksne, der har en positiv betydning for deres liv.

Tilsynsmæssig betydning af emnet sociale medier i tema "Sundhed og trivsel"

I temaet "Sundhed og trivsel" skal socialtilsynet vurdere, hvordan plejefamilien/tilbuddet understøtter plejebarnet/borgernes fysiske og mentale sundhed og trivsel. Socialtilsynet skal herunder undersøge om plejefamiliens/tilbuddets indsats modsvarer barnets/borgernes alder og behov. Som eksempler er nævnt, at det kan være i forhold til kost og motion, rygning, alkohol og uhensigtsmæssig brug af rusmidler. Med den nye bekendtgørelse er sociale medier tilføjet som et eksempel i temateksten. Se temateksten nedenfor.

Tilføjjelsen af sociale medier i temateksten præciserer, at socialtilsynet også bør have fokus på, hvordan plejefamilier/tilbud understøtter barnets/borgernes sundhed og trivsel i forhold til sociale medier.

Dette er relevant, da brugen af sociale medier kan have betydning for og hænge sammen med plejebarnets/borgernes sundhed og trivsel. Herunder er mange borgere i tilbud og plejefamilier i særlig risiko.

Det gælder for eksempel:

- Omsorgssvigtede børn og unge, som ofte er "særligt søgende og sårbare", og dermed i risiko for at blive udsat for krænkelser på de sociale medier (Red Barnet, 2014; Børns Vilkår, 2017).
- Borgere med selvskadende adfærd, der for eksempel opsøger og deltager i digitale fællesskaber, hvor de bliver støttet i og hjulpet til at vedligeholde den problematiske adfærd (Videnscenter om spiseforstyrrelser og selvskade, 2016; Hansen, 2018).
- Borgere med opmærksomhedsforstyrrelser og borgere med udviklingshæmning, som har kognitive vanskeligheder, der giver særlige udfordringer i forhold til at begå sig i socialt samspil, der foregår online (SUS, 2019; Red Barnet 2017).

For at kunne støtte borgerne/plejebarnets sundhed og trivsel bør plejefamilier og tilbud have viden om og kunne understøtte borgerne i forhold til ovenstående problematikker.

Det er endvidere væsentligt, at plejefamilier og tilbud kan håndtere de udfordringer og etiske dilemmaer, som sociale medier medfører i forhold til at skulle sikre borgernes ret til selvbestemmelse og samtidig drage omsorg for, at borgerne ikke bliver udsat for krænkelse og overgreb.

Sociale medier udgør nye arenaer, hvor vold og overgreb kan foregå. Det bør derfor desuden ses afspejlet i indsatsen, at tilbud og plejefamilier har fokus på at forebygge og håndtere digitale overgreb samt digital vold.

I del III udfoldes det, hvad socialtilsynet mere konkret kan have fokus på i kvalitetsvurderingen i forhold til ovenstående problemstillinger.

Læs mere i afsnit 4.4. om **mobning** på de sociale medier.

Læs mere i afsnit 4.3. om **uhensigtsmæssigt brug** af sociale medier.

Læs mere i afsnit 4.2 om **krænkelser og overgreb** via de sociale medier.

- og få input til, hvad socialtilsynet mere konkret kan have fokus på i kvalitetsvurderingen.

Se de nye tematekster for temaet "Sundhed og trivsel" i boksen nedenfor.

Tematekster for tema Sundhed og trivsel

<i>Tematekst i kvalitetsmodel for plejefamilier</i>	<i>Tematekst i kvalitetsmodel for tilbud</i>
<p>Et væsentligt element for barnets udvikling er, at plejefamilien understøtter barnets fysiske og mentale sundhed og trivsel.</p> <p>Det er herunder vigtigt, at plejefamiliens viden og indsats i forhold til barnets sundhed og trivsel modsvarer barnets alder og behov. Det kan for eksempel være i forhold til kost og motion, rygning og alkohol samt. Det kan for eksempel også være i forhold til særlige forhold, f.eks. uhensigtsmæssig brug af rusmidler. Det kan også være i forhold til barnets færden på sociale medier.</p> <p>Derudover skal plejefamilien som væsentligt, overordnet element af kvaliteten respektere og sikre barnets medinddragelse, medbestemmelse og indflydelse i hverdagen i plejefamilien. Heri ligger blandt andet, at plejefamilien understøtter barnets selvverd og trivsel ved, at barnet føler sig hørt, respekteret og anerkendt som person og som en del af familien. For kommunale</p>	<p>Det er afgørende for kvaliteten, at tilbuddet understøtter borgernes fysiske og mentale sundhed og trivsel. Det er herunder vigtigt, at tilbuddets viden og indsats i forhold til borgernes sundhed og trivsel modsvarer målgruppens behov. Det kan for eksempel være i forhold til kost, motion, rygning samt øg uhensigtsmæssig brug af rusmidler. Det kan også være i forhold til borgernes færden på sociale medier.</p> <p>Det er endvidere vigtigt, at tilbuddet respekterer borgernes værdighed, autonomi og integritet og herunder sikrer borgernes medinddragelse samt selv- og medbestemmelse vedrørende beslutninger om dem selv samt hverdagen i tilbuddet. Et væsentligt led heri er, at tilbuddet i sin pædagogiske indsats har fokus på at forebygge magtanvendelser, herunder dokumenterer og anvender viden fra eventuelle magtanvendelser til løbende læring og forbedring af indsatsen.</p>

<i>Tematekst i kvalitetsmodel for plejefamilier</i>	<i>Tematekst i kvalitetsmodel for tilbud</i>
<p>plejefamilier desuden, at de anvender fysisk guidning og afværgehjælp under hensyn til og med respekt for barnets ret til personlig integritet og selvbestemmelse, og at de følger op herpå med henblik på løbende læring og forbedring af indsatsen.</p>	<p>Desuden er det væsentligt, at tilbuddet forebygger vold og overgreb. Herunder er det vigtigt, at tilbuddets medarbejdere både har relevant faglig viden om forebyggelse af vold og overgreb set i forhold til tilbuddets målgruppe, og at de kan handle hensigtsmæssigt ved bekymring, mistanke eller viden om overgreb.</p>

Del IV – Faglige perspektiver

I Del IV beskrives faglige perspektiver på problemstillinger omkring sociale medier, som er relevante for socialtilsynet at inddrage i kvalitetsvurderingen af tilbud og plejefamilier.

Først beskrives en række centrale forhold, som bør kendetegne tilbud og plejefamiliers forståelser af og tilgang til sociale medier, og som socialtilsynet derfor uafhængig af tilbudstype og målgruppe bør interessere sig for og inddrage i vurderingen af kvaliteten. Dette er:

- Anerkendelse af sociale medier som integreret del af borgere og plejebørns liv
- Medarbejdere og plejefamilier som gode digitale rollemodeller
- Sociale medier som en integreret del af indsatsen

Dernæst beskrives tre udvalgte problemstillinger, som er relevante for socialtilsynet at have fokus på i kvalitetsvurderingen af tilbud og plejefamilier, da mange børn, unge og voksne i tilbud og i plejefamilier på disse områder er særligt sårbare. De tre udvalgte problemstillinger er:

- Digitale krænkelser og overgreb
- Uhensigtsmæssigt brug af sociale medier
- Konflikter og mobning via sociale medier.

Beskrivelserne af de enkelte problemstillinger er ledsaget af tilsynsfaglige opmærksomheder, som fremhæver, hvad socialtilsynet særligt kan interessere sig for.

4.1. Tilbud og plejefamiliers forståelse af og tilgang til sociale medier

Dette afsnit beskriver faglige perspektiver på, hvad der generelt set bør kendetegne tilbud og plejefamiliers forståelser og indsats i forhold til sociale medier. Det er væsentligt, at medarbejdere i tilbud og plejefamilier anerkender sociale medier som en central del af borgere og plejebørns liv, samt at medarbejdere og plejeforældre har en nuanceret forståelse af sociale mediers betydning for borgernes trivsel. Det er endvidere væsentligt at medarbejdere og plejeforældre er gode digitale rollemodeller. Desuden bør det ses afspejlet i indsatsen hos tilbud og i plejefamilier, at opgaven med at understøtte borgerne i brugen af sociale medier er et fagligt fokuspunkt.

Anerkendelse af sociale medier som en central del af borgere og plejebørns liv

Anerkendelse, interesse og en åben dialog er afgørende både i forhold til at hjælpe borgerne med at blive dannede, kritiske og kreative brugere af digitale platforme og i forhold til at støtte - også, når det digitale liv er svært (Johansen, 2019).

Sociale medier er lige så vigtige som de fysiske, sociale rum borgerne færdes i (Medierådet for Børn og Unge, 2019). Sociale medier er på mange måder en adgangsbillet til forskellige fællesskaber, og det kan være vanskeligt for borgerne at blive en del af fællesskaberne, hvis de ikke har adgang til og kan begå sig i disse digitale arenaer (Jarmin og Ravn, 2019).

Socialtilsynet bør have opmærksomhed på, at ovenstående afspejler sig tilbuddenes og plejefamiliernes forståelser og tilgang til borgernes brug af sociale medier indsats. Dette kan socialtilsynet for eksempel inddrage i vurderingen af om tilbud og plejefamilier styrker borgernes kompetencer til at indgå i sociale relationer og opnå selvstændighed.

En styrke ved de sociale medier er, at det muligt at finde fællesskaber for alle slags mennesker (Red Barnet, 2016). Via de sociale medier er der mulighed for at skabe kontakt til andre, der har samme interesse, identitet eller udfordring, som man selv har. For udsatte børn og unge, der kan have mange udfordringer, kan de sociale medier være lige præcis det sted, hvor de kan spejle sig, udtrykke sig og finde forståelse, og det kan være en stor støtte at sætte ord på oplevelser og dele bekymringer med ligesindede (Red Barnet, 2014). Mange borgere oplever, at de sociale medier giver dem adgang til fællesskaber, som de ellers ville være foruden (Andreasen og Kanstrup, 2019). Dette gælder for eksempel for borgere med udviklingshæmning, som kan leve et relativt socialt isoleret liv, hvis de for eksempel ikke har et arbejde eller er involveret i fritidsaktiviteter (Socialstyrelsen, 2010). De sociale medier giver disse borgere nye muligheder for at være del af sociale fællesskaber, som rækker ud over de mennesker, som de bor sammen med på botilbuddet.

Fraværet af fysisk tilstedeværelse kan også være en styrke. For eksempel kan borgere med udviklingsforstyrrelser, som har svært ved at indgå i fællesskaber inden for normale fysiske rammer for socialt samvær, finde ro og styrke i digitale sociale fællesskaber (Psykiatrifonden, 2014). Det kan skyldes, at de oplever, at have mere kontrol, at kommunikationen er sat i en tydelig ramme, og at der ikke er uro eller uforudsete hændelser (Bayor et. Al., 2019; Andreasen og Kanstrup, 2019; Red Barnet, 2017). Den virtuelle kontakt kan således også give mulighed for et tiltrængt puste- og frirum (Bundsgaard, 2017). Det kan for eksempel være i computerspil, hvor de sammen med andre er med til at udforme sociale spilleregler for, hvordan man taler, interagerer og chatter med hinanden. På den måde kan de opleve et socialt samspil, som de kan have svært ved at opnå igennem gængse fysiske relationer. Desuden kan de også lære noget ved at deltage i de digitale fællesskaber, som de kan tage med videre i de fysiske relationer. I computerspil kan de for eksempel udvikle deres sociale intelligens, når de chatter, danner grupper og laver aftaler med andre spillere (Psykiatrifonden, 2014).

Et potentiale ved de sociale medier er endvidere, at de skaber mulighed for en højere grad af selvstændighed for eksempel i forhold til at søge informationer, spille, date, handle og få ny viden (SUS, 2018; Mainsah, Steinnes og Teigen, 2019).

Som beskrevet, har mange borgere særlige udfordringer i forhold til at navigere på de sociale medier, og er i særlig risiko for ubehagelige oplevelser. Det er dermed en vigtig opgave for tilbud og plejefamilier at understøtte borgerne/plejebarnet i at navigere samt færdes trygt og sikkert i de digitale fællesskaber. Herunder er det væsentligt, at tilbud og plejefamiliers indsats er kendetegnet ved en åben kultur, hvor borgerne/plejebarnet trygt kan opsøge hjælp, hvis der opstår problemer.

Et godt udgangspunkt for en sådan kultur er at medarbejdere i tilbud og plejefamilier respekterer og viser interesse for borgerens brug af digitale medier og løbende er i dialog med borgerne eller plejebarnet om deres egen og andres færden og liv online (Bundsgaard, 2017; Red Barnet, 2016).

Det kan imidlertid være vanskeligt at få indsigt i borgernes digitale liv, og det kræver derfor en aktiv indsats fra medarbejdere og plejefamilier. Medarbejdere og plejefamilier bør have et åbent sind og være nysgerrige, selvom borgernes eller plejebarnets liv på de sociale medier kan være vanskeligt at forstå, og selvom de synes, at det virker problematisk eller fjollet (Hansen, 2018). Det kan de for eksempel gøre ved at spørge ind borgernes eller plejebarnets konkrete oplevelser på de sociale medier – ligesom de ville spørge til venner og oplevelser i skolen eller på arbejdspladsen. Interessen kan også vises ved at medarbejdere og plejefamilier spiller computerspil eller ser YouTube videoer sammen med borgerne eller plejebarnet. På den måde

kan medarbejdere og plejefamilier få indsigt i, hvad borgerne/plejebarnet er optaget af i deres online liv, og dermed også skabe bedre muligheder for at støtte borgerne eller plejebarnet i at agere digitalt.

I forhold til den tilsynsfaglige vurdering af kvaliteten i tilbud og plejefamilier er det således relevant at være opmærksom på, hvordan medarbejdere og plejefamilier arbejder ud fra en anerkendende og dialogbaseret tilgang til borgerenes brug af sociale medier.

Medarbejdere og plejeforældre som gode digitale rollemodeller

For at understøtte borgernes digitale kompetencer og digitale dannelse er det nødvendigt, at medarbejdere og plejefamilier selv besidder digitale kompetencer og digital dannelse.

Socialtilsynet bør derfor være opmærksom på, om plejeforældre og medarbejdere er gode digitale rollemodeller. Særligt børn spejler sig i de voksnes handlinger, og det er derfor vigtigt, at medarbejdere og plejefamilier er bevidste om deres egne medievaner og medieadfærd, og på den måde viser vejen for god og sikker digital adfærd i praksis.

At være en god digital rollemodel indebærer blandt andet, at medarbejdere og plejeforældre selv lever op til og overholder de aftaler, der er lavet. Det kan for eksempel være at overholde eventuelle mediefrie zoner i tilbuddet eller i hjemmet; ikke at sidde stille foran computeren flere timer i træk uden pauser; at være nærværende over for sine omgivelser og ikke sende sms'er, læse opdateringer på sociale medier, besvare mails osv., når man er samlet om en aktivitet o.l.

At være en god digital rollemodel indebærer endvidere, at medarbejdere og plejefamilier holder en god tone i deres egen kommunikation på de sociale medier og at de hverken arbejdsmæssigt eller privat deler billeder, videoer eller tekst af andre uden samtykke (Socialstyrelsen 2019; Medierådet for Børn og Unge, 2019).

Det er i den forbindelse væsentligt at medarbejdere og plejefamilier er bekendt med og overholder gældende lovgivning, herunder databeskyttelsesreglerne og reglerne om tavshedspligt, som også finder anvendelse på sociale medier (Socialstyrelsen 2019).

I forhold til vurderingen af tilbud og plejefamiliers kvalitet, er det således relevant for socialtilsynet at være opmærksom på, hvordan medarbejdere i tilbud og plejefamilier viser vejen for god og sikker digital adfærd ved at være gode digitale rollemodeller. Socialtilsynet kan for eksempel inddrage dette i vurderingen af om tilbud og plejefamilier styrker barnets kompetencer til at indgå i sociale relationer og opnå selvstændighed samt i vurderingen af medarbejderen og plejeforældres kompetencer.

Sociale medier som integreret del af tilbuds og plejefamiliers indsats

Tilføjelsen af emnet sociale medier i kvalitetsmodellen understreger, at der påhviler tilbud og plejefamilier både ansvar og opgaver i forhold til at ruste borgerne til at kunne navigere på sociale medier. Sociale medier er en integreret del af de fleste borgernes og plejebørns liv, og har stor betydning i forhold til blandt andet sociale relationer og trivsel. Det er derfor væsentligt, at borgernes brug af sociale medier indgår som et fagligt indsatsområde på lige fod med andre væsentlige aspekter af borgernes liv (Jarmin og Ravn, 2019).

Sociale medier er en relativ ny arena med problemstillinger, som er ukendte og uvante at skulle forholde sig til og håndtere i den pædagogiske praksis (VIVE/SFI 2017). Det er for eksempel helt naturligt for de fleste plejeforældre at være med på sidelinjen til fodbold og lytte med, når plejebarnet øver sig på klaver eller guitar, mens det for nogle plejeforældre endnu ikke er lige så naturligt at interessere sig for plejebarnets spil på Fortnite og World of Warcraft, hvem plejebarnet følger på Instagram, eller hvilke videoer plejebarnet er optaget af på YouTube.

Samtidig med, at borgernes digitale liv er nyt og uvant, kan det også være svært at få indsigt i. Borgerne/plejebarnet kan etablere og vedligeholde digitale netværk via deres mobil, tablet eller computer, hvorved det sociale liv i højere grad rykker ind i privatsfæren, hvor medarbejdere eller plejeforældrene ikke nødvendigvis inviteres med ind. Borgernes/plejebarnets liv på de sociale medier er på mange måder et privat rum, og i mange tilfælde også et frirum uden for medarbejder/voksen kontrol. I forhold til unge kan det det sidestilles med et "teenageværelse", som den unge ikke ønsker, at (pleje)forældre har adgang til. Det kan således være vanskeligt at få indblik i borgernes sociale online-relationer, og hvad der egentlig foregår (Medierådet for Børn og Unge, 2019).

Kombinationen af de mange muligheder, borgernes ret til selvbestemmelse og vanskeligheder med at støtte borgerne i deres færden på de sociale medier medfører forskellige udfordringer for den pædagogiske praksis. Når medarbejdere eller plejeforældre ikke har indblik i mange af borgernes relationer, kan det for eksempel være vanskeligt at støtte dem i at forebygge og håndtere konflikter, der foregår online (SUS, 2019) og det udfordrer også mulighederne for at forebygge krænkelse og overgreb. Det kan skyldes, at medarbejderne ikke har kendskab til de uhensigtsmæssige relationer, en borger har etableret, og derfor ikke kan drøfte sociale spilleregler med borgeren, eller fordi borgeren umiddelbart selv har ønsket for eksempel at give penge væk, eller møde op til en date med en person, der gjorde borgeren ondt (SUS, 2019).

Desuden medfører borgernes digitale liv nye etiske spørgsmål og dilemmaer i forhold til på den ene side at skulle respektere retten til selvbestemmelse og privatliv, og på den anden side at skulle drage omsorg for borgerens trivsel. Dilemmaerne hænger ofte sammen med borgerens forudsætninger, og kan dermed være meget forskellige. Blandt andet kan digitale aktiviteter som netdating og e-handel rejse etiske spørgsmål og dilemmaer (SUS, 2019). Det kan for eksempel dreje sig om, hvordan medarbejdere bedst kan støtte borgere med udviklingshæmning i forhold til sikker netdating. Mange datingsider har karakter af phishing-sites, hvor borgeren skal betale for at få et svar fra dem, de skriver med, og hvor svarene er autogenerede. En borger med udviklingshæmning kan have svært ved at gennemskue dette og kan have ønske om at fortsætte uanset personalets støtte og vejledning. I sådanne situationer kan personalet således stå et dilemma mellem at skulle beskytte borgeren mod udnyttelse og samtidig respektere borgerens selvbestemmelse (SUS 2019).

Der findes ikke entydige svar på, hvordan tilbud og plejefamilier kan og skal håndtere etiske dilemmaer og problemstillinger, der til tider også kan være konfliktfyldte. Socialtilsynene bør derfor være opmærksom på dette i afdækningen af, hvordan tilbud og plejefamilierne håndterer området i praksis. Socialtilsynet kan i forlængelse heraf undersøge, om tilbud og plejefamilier har en inddragende og dialogbaseret tilgang, hvor rammerne for brug af sociale medier aftales i dialog med borgerne og barnet/børnene i plejefamilien. Det er desuden relevant for socialtilsynet at undersøge, om medarbejdere og plejeforældre har viden om, og kan navigere mellem retten til selvbestemmelse, omsorg og magtanvendelse og kan sikre, at den pædagogiske praksis ikke er i strid med reglerne i lov om voksenansvar samt magtanvendelsesreglerne på voksenområdet.

I forhold til tilbud kan politikker og fælles retningslinjer for medarbejderne, der vejleder i håndteringen af særlige problemstillinger forbundet med sociale medier, understøtte, at den enkelte medarbejder ikke står alene med beslutninger og ansvar, når der opstår et etisk dilemma, og understøtte en fælles tilgang i tilbuddet til borgernes brug af sociale medier (SUS, 2019). Socialtilsynet kan for eksempel undersøge, om tilbud har en politik for krænkelse og overgreb, som inkluderer sociale medier (Socialstyrelsen, 2011). Ledelse og medarbejdere bør i

forbindelse med udarbejdelsen af politikker og retningslinjer i fællesskab identificere de etiske dilemmaer, der kendetegner netop deres borgeres brug af sociale medier, og drøfte hvordan den pædagogiske indsats bedst kan tilrettelægges og imødekommer dilemmaerne (SUS, 2019). Dilemmaerne kan for eksempel vedrøre venskaber mellem medarbejdere og borgere på Facebook, hjælp til oprettelse af datingprofiler, hjælp til privatindstillinger mv. Politikker og retningslinjer for medarbejdere kan også omhandle strategiske overvejelser og hvordan disse skal omsættes i tilbuddets indsats i forhold til for eksempel krænkelser, mobning mv. Socialtilsynet kan have fokus på, om medarbejdere kender retningslinjerne, og om dette ses afspejlet i praksis, således at de enkelte medarbejdere kan håndtere de etiske dilemmaer, de står overfor i hverdagen i tilbuddet.

Socialtilsynet kan endvidere have fokus på, om tilbud anser borgernes digitale kompetencer som relevante udviklingsaspekter for borgerne; om de har det som fokuspunkt for den socialpædagogiske støtte, og om dette for eksempel ses afspejlet i borgernes udviklingsplaner (SL, 2015).

I forhold til plejefamilier kan socialtilsynet have opmærksomhed på, om plejefamilien er bevidst om egne holdninger og reflekterer over, hvilken støtte plejebarnet har behov for. Socialtilsynet kan også have opmærksomhed på, at plejefamilien opsøger råd og vejledning samt kompetenceudvikling fra for eksempel den kommunale plejefamiliekonsulent, i situationer, hvor der er problemstillinger og dilemmaer, som er vanskelige at håndtere.

Udviklingen inden for sociale medier går stærkt, og der vil løbende opstå nye muligheder og dermed dilemmaer og etiske spørgsmål, som fordrer et løbende behov for at revidere politikker og indsatser (SUS, 2019, SL, 2015). Socialtilsynet bør derfor have fokus på, hvordan plejefamilier samt ledelse og medarbejdere i tilbud holder sig ajour i forhold til viden og kompetencer, og løbende justerer indsatsen, så den imødekommer den enkelte borger eller plejebarns behov for støtte til at navigere på sociale medier.

I forhold til vurderingen af tilbuds og plejefamiliers kvalitet, er det således relevant for socialtilsynet at være opmærksom på, om borgerenes sociale relationer og trivsel på de sociale medier er et fagligt fokuspunkt i deres indsats. Socialtilsynet kan for eksempel have fokus på dette ved vurderingen af, om og hvordan tilbuddet eller plejefamilien styrker borgerne eller plejebarnets kompetencer til at indgå i sociale relationer digitalt. Herunder kan socialtilsynet have fokus på, om tilbud i samarbejde med borgerne opstiller mål i forhold til at understøtte udvikling af borgernes digitale kompetencer og digitale dannelse.

Tilsynsmæssige opmærksomheder vedrørende tilbuds og plejefamiliers forståelse af og tilgang til sociale medier

Socialtilsynet kan ved vurdering af tilbuds og plejefamiliers forståelse af og tilgang til sociale medier have opmærksomhed på nedenstående punkter.

Tilbuds og plejefamiliers forståelse af og tilgang til sociale medier

Socialtilsynet bør være opmærksom på, om indsatsen i tilbud og plejefamilier generelt er kendetegnet ved:

- **Medarbejdere i tilbuddet og plejefamilien interesser sig for og anerkender sociale medier som en central del af borgernes/plejebarnets sociale liv.**
- **Medarbejdere i tilbuddet og plejefamilien har en inddragende og dialogbaseret tilgang til borgernes/plejebarnets brug af sociale medier.**
- **Medarbejdere i tilbuddet og plejefamilien er gode digitale rollemodeller.**

Medarbejdere i tilbuddet har borgerenes/plejebarnets sociale relationer og trivsel på de sociale medier som fagligt fokuspunkt i indsatsen.

- **Medarbejdere i tilbuddet og plejefamilien respekterer borgernes/plejebarnets ret til selv- og medbestemmelse i brugen af sociale medier.**

Medarbejdere i tilbuddet og plejefamilien er opdateret med viden, indsigt og kompetencer med henblik på at støtte borgerne/plejebarnet i anvendelsen af sociale medier.

4.2. Krænkelser og overgreb via sociale medier

Med brugen af sociale medier følger en særlig risiko for digitale krænkelser og overgreb. Digitale krænkelser og overgreb er krænkelser og overgreb, der sker via digitale platforme, hvor en person (både børn, unge og voksne) føler sig krænket af andre personer på nettet (Børns Vilkår, u.d.). Digitale krænkelser omfatter blandt andet krænkelser i form af deling af intime billeder uden samtykke, seksuelle overgreb og herunder grooming samt digital vold.

Den særlige risiko for digitale krænkelser og overgreb hænger blandt andet sammen med, at grænsedragningen mellem privat og offentlig på de sociale medier har forandret sig og er blevet udvisket. Mange mennesker, særligt unge, deler hyppigt billeder af sig selv eller deres venner via nettet eller mobiltelefoner. Denne udvikling medfører, at det er blevet lettere at krænke og at krænkelserne antager en anden karakter. Dels fordi både ord og billeder spredes hurtigt blandt flere mennesker og er tilgængelige over længere tid, dels fordi det ofte er svært at få dem slettet online (Augustin og Faber, 2016). Det er endvidere blevet lettere for voksne med seksuel interesse for børn og unge at få kontakt med dem via internettet, f.eks. i chatrum.

Mange borgere i tilbud samt børn og unge i plejefamilier vil være i særlig risiko for overgreb digitalt og herunder via de sociale medier. Det er blandt andet børn og unge, som tidligere har været udsat for overgreb, borgere med handicap og borgere med udviklingshæmning. Den øgede risiko hænger sammen med højere grad af social isolation, vanskeligheder ved at aflæse situationer samt vanskeligheder i forhold til at begå sig og forstå sociale relationer, herunder relationer på de sociale medier (Socialstyrelsen, 2017).

Socialtilsynet bør derfor være opmærksom på, at tilbud og plejefamilier har viden om risikoen for digitale krænkelser og overgreb set i relation til deres målgruppe, samt at de arbejder målrettet på at forebygge og håndtere digitale krænkelser og overgreb.

Deling af intime billeder via de sociale medier

Krænkelser kan for eksempel bestå i deling af intime billeder uden samtykke. At dele billeder på de sociale medier er udbredt både blandt børn og unge og voksne. De fleste mennesker benytter sig af de muligheder sociale medier giver for at kommunikere med andre, ved at sende billeder og film og dele billeder på for eksempel Facebook, Snapchat og Instagram. Særligt for unge er deling af billeder en naturlig del af det sociale liv. Profiler og blogs spejler de unges hverdag, og uden selv at tænke så meget over det, bruger mange børn og unge billeder til at bekræfte deres relationer med hinanden (Red Barnet, 2016).

Både børn, unge og voksne deler også intime billeder af sig selv og hinanden. Der kan være mange forskellige grunde til at tage billeder af sig selv og sin krop og dele billederne. Mange mennesker oplever, at intime billeder er en normal del af en flirt og et naturligt element i kæresteforhold (Red Barnet, 2016). Intime billeder kan også deles som et led i udforskningen af sin seksuelle identitet, fordi andre gør det eller for at få anerkendelse eller 'likes' (Red Barnet, 2016). Der kan også være forskellige grunde til at dele billeder eller film af andre, selvom man ved, at personen på billedet ikke vil blive glad for det eller har samtykket. Man kan gøre det, fordi man tænker, at det er sjovt, fordi andre gør det, for at mobbe, som hævn, fordi man oplever gruppepres mv. (Medierådet, 2015). Desuden kan billeder og fotos også blive delt online som del af chikane eller overgreb, herunder grooming (Red Barnet, 2014).

Deling af intime eller private billeder og film kan således ske på mange måder, af forskellige årsager og i forskellige kontekster. Situationerne er komplekse, fordi de handler om relationer. Der er stor forskel på, hvordan mennesker oplever billeddeling, og der vil altid være forskellige

fortolkninger af budskaberne i et billede og forskellige holdninger til det, der deles. Et billede kan således opleves om grænseoverskridende for én person, mens det ikke er tilfældet for andre.

Selvom situationerne er forskellige, er det altid meget følsomt, når intime billeder eller film deles offentligt, og deling af egne eller andres intime billeder online kan have store konsekvenser. Det er vigtigt at forstå, hvor psykisk voldsomt det føles, at blive udsat for en digital krænkelse. Det, der måske begynder som noget sjovt og spændende, kan ende i skyld og skam, tillidsbrud, chikane og mobning. Mange personer, der har oplevet krænkelse, oplever voldsom angst og magtesløshed, når billeder eller filmklip først ligger på internettet, for dermed kan de aldrig kan være 100 procent sikre på, at billederne forsvinder. Materialet kan hurtigt kopieres/deles, og de, som deler filmklip har ikke kontrol over, hvor eller hvem der kommer til at se det. Det kan være venner, naboer, deres lærer, deres familie og billeder og film kan ende mange steder, herunder på pornosider, på særlige billedsider og i samlinger (Red Barnet, 2018).

Uanset situationen og årsagen er deling af billeder af andre ikke tilladt, med mindre den pågældende person eksplicit og tydeligt har givet sit samtykke til det.

Socialtilsynet bør derfor have fokus på, at medarbejdere i tilbud og plejefamilier har fokus på at vejlede borgerne/plejebarnet i reglerne om samtykke og konsekvenserne ved billeddeling. Desuden bør medarbejdere i tilbud og plejefamilier have viden om, hvordan de kan støtte, hvis en borger/plejebarnet har været ufrivillig udsat for billeddeling. Der kan hentes råd og vejledning i forskellige materialer, blandt andet hos Red Barnet og Medierådet for Børn og Unge. Dette kan socialtilsynet for eksempel inddrage i vurderingen af om tilbud og plejefamilier understøtter borgeren/plejebarnets sundhed og trivsel.

Seksuelle krænkelse og overgreb via de sociale medier

Seksuelle krænkelse og overgreb via de sociale medier kan forekomme i forskellige situationer og kan ske på forskellige måder. Det er vigtigt, at tilbud og plejefamilier har viden om dette i forhold til at forebygge og opdage eventuelle overgreb.

Seksuelle krænkelse og overgreb via de sociale medier kan omfatte fysiske, seksuelle overgreb, men der kan også være tale om belastende eller traumatiserende krænkelse og handlinger, som ikke nødvendigvis er resultatet af et fysisk møde mellem offer og krænker.

Seksuelle krænkelse og overgreb kan blandt andet bestå i seksuelt krænkende henvendelse fra fremmede, for eksempel via en chat. Det kan være beskeder med et groft seksuelt sprog og/eller pornografiske fotos, det kan være opfordringer til at sende intime billeder og det kan være tilbud om gaver eller penge for sex o.l. seksuelt indhold (Red Barnet, 2016).

Seksuelle krænkelse og overgreb kan endvidere ske i forbindelse med at borgere/børn og unge på eget initiativ deler billeder eller film med seksuelt indhold for eksempel på hjemmesider, hvor unge frivilligt kan udveksle pornografisk materiale, hvor de selv er aktører. Billeder eller film kan nemt deles, og kan for eksempel havne på ulovlige internetsites uden samtykke fra den person, som er på billedet. Der forekommer også bytte og salg af seksuelle handlinger via internettet, hvor nøgenfotos og film kan byttes mod penge, stoffer, varer, opmærksomhed og bekræftelse. Der kan også være tale om prostitutionslignende forhold (gråzoneprostitution), med bytte og salg af seksuelle handlinger. Desuden er der en række danske sexchats og sexdatingsites på nettet, som bruges af unge, der selv opsøger salg af seksuelle ydelser (Red Barnet, 2016).

Socialtilsynet bør være opmærksom på, om tilbud og plejefamilier har viden om ovenstående og kan for eksempel inddrage det i vurderingen af, om tilbud og plejefamilier forebygger vold og overgreb.

Grooming på de sociale medier

Når børn og unge udsættes for overgreb via de sociale, uanset om det foregår digitalt eller i den fysiske verden, er der i de fleste tilfælde tale om grooming. Grooming er en proces, hvor en voksen, der vil begå seksuelle overgreb, forfører, bearbejder og manipulerer barnet eller den unge til at medvirke i seksuelle aktiviteter. Den voksne opbygger en relation til barnet eller den unge ved at anvende manipulation, løgne, smiger og ros og påføre modparten ansvar og skyldfølelse. Derved nedbrydes barnets eller den unges grænser gradvist og barnet eller den unge ender med at medvirke, tilsyneladende frivilligt, i seksuelle aktiviteter, der skal tilfredsstille den voksne (Socialstyrelsen, 2018). Udveksling af billeder og film er ofte en del af en grooming-proces, når den foregår via de sociale medier (Red Barnet, 2016).

Særligt udsatte målgrupper

Alle kan blive udsat for seksuelle overgreb på de sociale medier fra personer, som de ikke kender, men visse målgrupper er i særlig risiko. Det er blandt andet omsorgssvigtede børn og unge, herunder børn og unge som tidligere har været udsat for overgreb, borgere med handicap og borgere med udviklingshæmning. Socialtilsynet bør derfor være særlig opmærksom på, hvordan tilbud og plejefamilier tilrettelægger indsatsen vedr. sociale medier for disse målgrupper.

Eksempler på særligt udsatte målgrupper:

- **Børn og unge, der tidligere har været udsat for overgreb**, er særligt udsatte idet de er mere modtagelige for seksuelle tilbud på nettet og oftere end andre børn og unge lægger billeder af seksuel karakter af sig selv på nettet (Red Barnet 2011 Unges digitale trivsel). Omsorgssvigtede børn og unge, der har været udsat for vold eller seksuelle overgreb, er også særligt i risiko for at blive involveret i gråzoneprostitution. Der er tale om unge, der er følelsesmæssigt og omsorgsmæssigt forsømte, og som sjældent har oplevet at blive værdsat. De kan falde tilbage til gamle mønstre fra tiden med overgreb, hvor de for eksempel erfarede, at de seksuelle kontakter og overgreb på den ene side var ubehagelige, men på den anden side også gav dem mulighed for social kontakt, ros og anerkendelse (Red Barnet, 2016).
- **Børn, unge og voksne med handicap** kan have vanskeligheder med at aflæse situationer og (blandt andet derfor) have vanskeligheder med at begå sig og forstå sociale relationer på de sociale medier (Socialstyrelsen, 2017). Børn med handicap kan være særligt sårbare overfor krænker på de sociale medier (internettet), blandt andet fordi de kan være ensomme, og via de sociale medier, kan få de venner, som måske ellers er svære at finde. De sociale medier kan også være det eneste ikke-voksenkontrollerede rum for disse børn. Netop dette kan gøre det vanskeligt at opdage eventuelle overgreb, der foregår via nettet. Børn (og voksne) med handicap har derfor brug for personer, som kan lære dem at vurdere og sortere, være kritisk, kende og genkende og forstå de sociale signaler og spilleregler både på internettet og i den virkelige verden. Dette er en særlig udfordring for børn med begrænsede sociale kompetencer, børn med handicap, eller børn, som er sårbare, hvis de i forvejen har svært ved at læse egne eller andres udtryk, signaler, faresignaler eller forstå egne eller andres grænser.

- **Børn, unge og voksne med udviklingshæmning** er i risiko for at blive udnyttet seksuelt og økonomisk, når de færdes på de sociale medier, fordi de kan have svært ved at forstå konsekvenserne af at lægge et opslag på sociale medier, svært ved at læse en besked korrekt eller forstå, at en ven på Facebook ikke altid er en 'rigtig' ven. (Jarmin og Ravn, 2019; SUS, 2019). De kan desuden have særlige begrænsninger i forhold til at danne sig erfaringer, så de ikke udvikler en naturlig forsigtighed overfor fremmede (SUS, 2019). Mangel på handicapforståelse og refleksion fra de mennesker, der tager kontakt til de udviklingshæmmede, og dét, at der er status i at være sammen med en normalt fungerende person, gør dem til nemme ofre (Jarmin og Ravn, 2019; SUS, 2019).

Blandt borgere med udviklingshæmning er de mest velfungerende og selvstændige borgere ofte de mest udsatte. De er teknisk dygtige og selvkørende på sociale medier og bor ofte alene eller opholder sig på steder uden personale. Deres færden på de sociale medier foregår ofte bag lukkede døre i egen bolig, hvor det kan være vanskeligt for medarbejdere at få indsigt i og støtte borgerne i det sociale liv, de lever online og forebygge overgreb (SUS, 2019).

Da der er tale om voksne, myndige mennesker, der selv afgør, hvem de mødes med hvor, hvem de låner penge af og til mv., er karakteren af overgreb, anderledes og også perspektiverne i forhold til at støtte dem, anderledes, end når der er tale om børn og unge (SUS, 2019).

I forhold til ovenstående målgrupper er der en række forudsætninger, som øger risikoen for, at de blive offer for seksuelle overgreb digitalt.

Ifølge Red Barnet er mange af de børn og unge, der krænkes seksuelt online, mere målrettet søgende. Det vil sige, at de bevidst eller ubevidst leder efter personer, som får dem til at føle sig værdifulde og vigtige. Derfor søger de virtuelle miljøer, hvor de kan kontaktes af personer, de ikke kender i virkeligheden, herunder voksne med (skjulte) seksuelle hensigter. De søgende børn og unge vil ofte være mere tilbøjelige til at have åbne profiler og til at opsøge eller respondere på kontakt fra fremmede. De vil også være mere sårbare over for den smiger og bekræftelse, som seksuelle krænker bruger til at forføre børn med (Red Barnet, 2016).

Børn og voksne med handicap, herunder udviklingshæmning, kan have kommunikative handicap eller kognitive handicap og deraf kan følge et lavt selvværd og vanskeligheder ved at etablere og bevare relationer til andre. I ønsket om at blive set og imødekommet kan de søge anerkendelse og bekræftelse hos ulige eller usunde bekendtskaber. Det kan være vanskeligt for dem at skelne mellem kærlighed og sex eller at afkode og forstå den situation, han eller hun befinder sig i, hvilket kan øge risikoen for, at grænsen mellem omsorg og overgreb bliver udvisket (Socialstyrelsen, 2017; Jarmin og Ravn, 2019; SUS, 2019). En person med et kognitivt handicap, kan desuden have vanskeligt ved at forstå de sociale koder i mødet med andre mennesker og på internettet, herunder de sociale medier, hvilket gør personen mere udsat for overgreb. Samtidig kan nogle personer med kognitive funktionsnedsættelser have seksuelt grænseoverskridende adfærd. Nogle af de risikofaktorer, der kan gøre sig gældende for gruppen som helhed, er blandt andet øget social isolation, vanskeligheder ved at aflæse situationer og vanskeligt ved at begå sig og forstå sociale relationer, herunder relationer på de sociale medier (Socialstyrelsen, 2017).

I forhold til at forebygge digitale seksuelle overgreb er det væsentligt, at tilbud/plejefamilier er i dialog med borgerne/plejebarnet om grænsesætning, selveksponering og privatliv på de sociale medier (Socialstyrelsen, 2017; Red Barnet, 2016).

Tilbud anbefales at formulere en forebyggelsespolitik, som inkluderer sociale medier. For at forebygge overgreb er det også en god idé, at tilbud har fælles retningslinjer for medarbejderne. Det kan blandt andet være relevant at få drøftet og afklaret venskaber på Facebook mellem medarbejdere og borgere (Socialstyrelsen, 2011).

Overgreb, der sker online via de sociale medier, kan være svære at opdage. Dels fordi det foregår uden for medarbejderes/plejeforældres rækkevide, og dels fordi emner som kærester og seksualitet hører til privatlivets sfære, som borgerne ikke ønsker indblanding i. Desuden kan det være svært at definere, hvornår der er tale om et overgreb. Hvis en borger har været udsat for krænkende adfærd på nettet, vil han eller hun ofte tie og bære skyld og skam alene. Derudover er det ikke altid, at en borger oplever sig selv som offer, selvom han eller hun har været udsat for overgreb på nettet (Red Barnet, 2016). Det kan således være en lang og tidskrævende proces at motivere en borger eller et plejebarn til at fortælle om deres oplevelser på nettet.

Det er derfor vigtigt, at medarbejdere i tilbud og plejefamilier er opmærksomme på ændringer i adfærd hos borgerne/plejebarnet, som kan indikere, at de har været udsat for et seksuelt overgreb eller anden krænkende/ grænseoverskridende adfærd. Desuden er det vigtigt, at tilbud og plejefamilier har viden om, hvordan de skal handle ved mistanke eller viden om, at en borger/plejebarn oplever grænseoverskridende ting på de sociale medier.

For mange mennesker er internettet og herunder sociale medier, en frizone/et sted, hvor man kan udtrykke sig, lede efter information om sex og eksperimentere med lyst og grænser på måder, som nogle gange kan være vanskelige i den virkelige verden (Socialstyrelsen, 2017; Augustin og Faber, 2016). Det er således vigtigt, at tilbud og plejefamilier anerkender, respekterer og støtter borgernes eller plejebørns ret til et digitalt og et seksuelt liv (Jarmin og Ravn, 2019). Seksualitet, kærester, grænser mv. er imidlertid intime og følsomme emner, som kan være svære at tale med borgerne/plejebarnet om. Det er i den forbindelse vigtigt, at medarbejdere/plejeforældre forholder sig til og drøfter egne holdninger og værdier i forhold til sociale medier, adfærd på nettet, grænser og seksualitet.

Socialtilsynet bør derfor have opmærksomhed på, at tilbud og plejefamilier har viden om, hvilken rolle de sociale medier spiller i forhold til seksualitet, kærester mv., og kan vejlede borgere og plejebørn heri. Socialtilsynet kan for eksempel inddrage det, når de skal vurdere, om et tilbud eller en plejefamilie understøtter borgernes/plejebarnets fysiske og mentale sundhed og trivsel, og herunder, om tilbuddets eller plejefamiliens viden og indsats vedrørende borgernes fysiske og mentale sundhed modsvarer borgernes behov. Derudover kan socialtilsynet inddrage det i vurderingen af et tilbuds indsats i forhold til at forebygge overgreb.

Digital vold

Med de sociale medier er der opstået nye muligheder for at udøve vold digitalt. Digital vold kan blandt andet bestå i forfølgelse og (social) kontrol via lokalitetsfunktioner, som langt de fleste sociale mediers app-versioner har integreret. Digital vold kan foregå ved, at en person pålægges altid at have sin mobiltelefon på sig og stå til rådighed eller bliver tvunget til at lade f.eks. en partner eller pårørende kontrollere sms'er, opkald, mail og profiler (Danner, u.d.). Digital vold kan endvidere udøves i form af chikane og stalking på sociale medier, det kan bestå i trusler om at dele intime billeder på sociale medier – eller faktisk deling af intime billeder uden samtykke (hævnporno); det kan være overtagelse af Facebook eller andre konti på de sociale

medier (facerape) og latterliggørelse og ydmygelse online (Landsorganisation af Kvindekrisecentre, u.d.).

Vold via digitale medier er kendetegnet ved de samme mekanismer, som andre former for psykisk vold, og påvirker ofte den udsattes selvfølelse samt skaber uro og angst.

Mulighederne for at udøve digital vold betyder blandt andet nye udfordringer for kvindekrisecentre, som oplever, at det er blevet sværere at vurdere en kvindes sikkerhedssituation og tage ordentlig vare på hende og eventuelle børn (Landsorganisation af Kvindekrisecentre, u.d.). Socialtilsynet bør derfor i forhold til disse tilbud have fokus på, om risikoen for digital vold indgår i trusselsvurderingen, når borgere ankommer til krisecentret (Socialstyrelsen, 2019).

Socialtilsynet bør dog have opmærksomhed på, at mulighederne for at udøve digital vold er vidtrækkende og kan ramme mange forskellige målgrupper udover for eksempel kvinder, der har ophold på et kvindekrisecenter. Det kan være relevant, at tilbud og plejefamilier sammen med borgerne/plejebarnet drøfter strategier for, hvordan en borgerne/plejebarnet kan reagere, hvis den voldsudøvende kontakter vedkommende via de sociale medier, og hvordan borgerne/plejebarnet kan beskytte sig selv og sine oplysninger på de sociale medier. Dette kan socialtilsynet for eksempel inddrage i vurderingen af om tilbuddet/plejefamilien forebygger og håndterer vold og overgreb.

Tilsynsmæssige opmærksomheder i forhold til krænkelser og overgreb via sociale medier

Socialtilsynet kan ved vurdering af tilbud og plejefamiliers indsats vedrørende forebyggelse og håndtering af digitale krænkelser og overgreb have opmærksomhed på nedenstående punkter.

Krænkelser og overgreb via sociale medier

Socialtilsynet bør være opmærksom på, om indsatsen i tilbud og plejefamilier er kendetegnet ved:

- **Medarbejdere i tilbuddet og plejefamilien har viden om grænsesætning, selveksponering og privatliv, og kan vejlede borgere og plejebørn heri.**
- **Medarbejdere i tilbuddet og plejefamilien har viden om hvordan billeddeling kan ske sikkert på de sociale medier, og kan vejlede borgere og plejebørn heri.**
- **Medarbejdere i tilbuddet og plejefamilien har viden om, hvilken rolle de sociale medier spiller i forhold til seksualitet, kærester mv., og kan vejlede borgere og plejebørn heri.**

4.3. Uhensigtsmæssigt brug af sociale medier

Der kan være sammenhæng mellem brugen af sociale medier og mistrivsel, hvis de sociale medier bruges uhensigtsmæssigt. Uhensigtsmæssigt brug af de sociale medier kan for eksempel forstærke oplevelsen af ensomhed. En borger eller et plejebarn kan også via de sociale medier blive del af fællesskaber, der påvirker i en usund retning. Det kan for eksempel være via deltagelse i digitale fællesskaber, der bidrager til at opretholde selvskadende adfærd eller digitale fællesskaber i ekstremistiske miljøer, hvor der er risiko for radikalisering.

Socialtilsynet bør derfor have opmærksomhed på, om tilbud og plejefamilier har viden om dette og have opmærksomhed på, hvordan tilbud og plejefamilier støtter borgeren eller plejebarnet til at bruge de sociale medier på en måde, der understøtter værdifulde fællesskaber. Generelt set bør tilbud og plejefamiliers indsats i forhold til borgernes brug af sociale medier afspejle en nuanceret forståelse af og tilgang til borgernes brug af sociale medier, hvor der er fokus på den betydning, det digitale fællesskab har for borgeren eller plejebarnet (Andreasen og Kanstrup, 2019).

Mange mennesker bruger mange timer hver dag på mobil og computer, særligt børn og unge. Det afføder naturligt nok overvejelser og diskussioner om, hvilken indflydelse brugen af sociale medier har i forhold til trivsel. Forskningen har ingen entydige svar på dette. Der kan være sammenhæng mellem brugen af sociale medier og mistrivsel, hvis de sociale medier bruges uhensigtsmæssigt. Hvis de sociale medier bruges uhensigtsmæssigt kan det for eksempel forstærke oplevelsen af ensomhed. En borger eller et plejebarn kan også via de sociale medier blive del af fællesskaber, der påvirker i en usund retning. Det kan for eksempel være via deltagelse i digitale fællesskaber, der bidrager til at opretholde selvskadende adfærd eller digitale fællesskaber i ekstremistiske miljøer, hvor der er risiko for radikalisering. De fleste forskere er dog enige om, at det er problematisk at tale om sammenhængen mellem trivsel og brugen af sociale medier i generelle vendinger, da brugerne ikke er én homogen gruppe og ikke anvender sociale medier på samme måde eller i samme grad. Dertil kommer, at sociale medier ikke er én ting. Hver app eller platform har sin egen rammesætning og lægger op til bestemte interaktionsformer, som igen vil variere fra person til person (Nordisk Ministerråd, 2019). Det er dermed væsentligt, at se sammenhængen mellem sociale medier og trivsel i en bredere kontekst (Larsen. u.d.).

Hvad angår tidsforbrug er det for eksempel et væsentligt udgangspunkt, at et stort forbrug af sociale medier ikke nødvendigvis er et problem i sig selv. Et stort tidsforbrug på de sociale medier *kan* være udtryk for et problem og kan hænge sammen med mistrivsel, (Red Barnet, u.d.). Det er dog vigtigt at være opmærksom på kausaliteten, idet man ikke ved, om et meget stort forbrug fører til mistrivsel, eller om det forholder sig omvendt: at mistrivsel fører til et meget stort forbrug af sociale medier (Nordisk Ministerråd, 2019). I forskningen er der dog enighed om, at mange timer foran en skærm hver dag skal afbalanceres med fysisk bevægelse (Red Barnet, 2016). Ikke fordi det er en mere rigtig måde at være sammen med sine venner på, eller fordi det er mere "rigtigt" at lege fysisk, udenfor, men fordi et godt og sundt liv indeholder fysisk aktivitet og frisk luft, og fordi verden skal sanses og opleves på mange forskellige måder (Johansen, 2016).

For nogle borgere kan det være hensigtsmæssigt at få øget bevidsthed om eget tids- og medieforbrug og konkrete redskaber til at styre tidsforbruget online, hvis de oplever det som problematisk (Red Barnet, 2016).

I forhold til børn og unge kan det i nogle situationer være hensigtsmæssigt at regulere og sætte grænser for tidsforbrug af computer, tablet og mobil og lave faste aftaler for eksempel om, at

der skal laves lektier, før der spilles computerspil, at der er mobilfri zone ved spisebordet, eller at mobilen er slukket om natten, fordi nattesøvn er vigtig. Med de sociale medier, er der mulighed for konstant at være online, og nogle børn oplever, at vennerne har en forventning om, at de altid er på og skal være tilgængelige på for eksempel Snapchat eller forskellige spilsider. For nogle kan det opleves som et pres. Aftaler og regler kan give børnene et frirum, hvor de slipper for selv at skulle træffe beslutning om at være utilgængelige i et tidsrum (Medierådet, 2019).

Det er i den forbindelse væsentligt at være opmærksom på, at begreber som 'skærmtid' og "skærmb brug" er forældede, da de er baseret på antagelser om, at skærmb brug er en passiv aktivitet, og at forældre kan kontrollere børns digitale handlinger, hvilket er både urealistisk og ikke mindst hæmmende for udviklingen af digital selvstændighed.

Tilbud og plejefamilier bør således ikke alene have fokus på forbruget, men på borgerens/plejebarnets trivsel generelt set. I forhold til et plejebarn kan det for eksempel indgå i overvejelserne, om barnet får nok søvn og motion, spiser måltider sammen med familien, er i stand til at udføre sine pligter i skolen og i hjemmet, og har relationer, der kan beskrives som venskaber (online og/eller offline). Herefter kan man fokusere på, hvilken rolle brugen af sociale medier spiller i den forbindelse (Larsen, u.d.).

Socialtilsynet kan have fokus på, om ovenstående er afspejlet i tilbuds og plejefamiliers indsats, når de under temaet "Sundhed og trivsel" skal vurdere, om et tilbud eller en plejefamilie understøtter borgernes/plejebarnets selv- og medbestemmelse. Herunder ved vurderingen af, om borgerne inddrages i og har indflydelse på beslutninger vedrørende sig selv og hverdagen i tilbuddet i overensstemmelse med deres ønsker og behov.

Ensomhed og sociale medier

Ensomhed er et problem for mange udsatte børn, unge og voksne. Det gælder for eksempel borgere med autisme (Berger et. al, 2019), og brugen af sociale medier kan her spille en rolle.

En stor del af det, der deles på de sociale medier handler om andre menneskers samvær, hvilket kan være hårdt for dem, der ikke selv har så mange sociale relationer eller samvær at stille til skue. At se billeder af venner, der har det sjovt til begivenheder, man ikke selv er inviteret til eller deltager i, kan skubbe til følelsen af at stå udenfor. De ofte stærkt idealiserede præsentationer af andres liv på sociale medier kan fremkalde følelser af misundelse og fejlagtige opfattelser af, at andre fører mere lykkelige og succesfulde liv end en selv (Larsen, u.d.).

Brugen af sociale medier kan således forstærke følelsen af ensomhed, hvilket dog afhænger af, hvordan de sociale medier bruges. Forskning peger således på, at et passivt brug af sociale medier kan relateres til højere grad af ensomhed og lavere velbefindende. Omvendt kan et interaktivt brug mindske ensomhed (Larsen, u.d.).

Passive aktiviteter er for eksempel, hvis en borger bruger timevis på blot at browse gennem andres indhold og kigge på andres menneskers tilsynsladende succesfulde liv på Instagram. Her kan det handle om, at tilbuddet eller plejefamilien skal støtte borgeren eller plejebarnet i at tage stilling til og måske rydde ud i de platforme, der ikke bidrager positivt til trivslen. Måske får borgeren eller plejebarnet ikke noget godt ud af at anvende sociale medier, hvor like-funktionen er central, men vil have mere glæde af et anonymt forum, der sætter andre rammer for interaktion. Det kan også være, at det kan hjælpe at blokere eller un-follow en bestemt profil eller gruppe. På den måde kan en borger eller et plejebarn blive støttet i at tage styring og

ejerskab over de enkelte platforme og deltage, uden at det nødvendigvis går ud over trivslen (Larsen, u.d.).

Socialtilsynet bør derfor have opmærksomhed på, at tilbud og plejefamilier kan støtte og vejlede borgerne til et aktivt brug af de sociale medier. Dette kan socialtilsynet for eksempel inddrage i vurderingen af, hvordan tilbuddet/plejefamilien understøtter borgerens/plejebarnets mentale sundhed og trivsel.

Selvskadende adfærd og sociale medier

De sociale medier giver mange muligheder for at finde ligesindede online. Herunder er der grupper, som finder sammen, fordi de oplever, at de tilhører et mindretal med personlige udfordringer, som andre har svært ved at forstå eller acceptere. Det kan for eksempel være personer, som lider af en spiseforstyrrelse eller sårbare piger, som udveksler erfaringer og gode råd samt deler deres inderste tanker om selvskade (Hansen, 2020).

Sådanne fællesskaber på de sociale medier kan spille en vigtig rolle både på en positiv og på en negativ måde.

I fællesskaberne kan man finde forståelse, omsorg og accept fra andre, som har kendskab til og indsigt i, hvordan livet kan være, når noget gør ondt inderst inde. Det er et sted, man kan gå hen, når man ikke har andre steder at gå hen eller andre mennesker at betro sig til. Afstanden mellem afsender og modtager og følelsen af anonymitet bag skærmen kan øge åbenheden i udvekslingen, og dermed skabe et helt særligt rum, hvor man uden frygt for fordomme og stigmatisering kan være åben om en adfærd, som ellers betragtes som skamfuldt og holdes hemmeligt for andre, for eksempel selvskade (Hansen, 2018), og hvor selv de mørkeste tanker er velkomne (Hansen, 2020). Det fungerer derfor i praksis som et fællesskab med lige så stor, eller endda større betydning for brugerne, end de fællesskaber, man kan finde offline.

De sociale medier kan dermed spille en vigtig rolle på en positiv måde. Oplevelsen af, at andre slås med samme problem som en selv, kan afdramatisere de udfordringer, man tror, at man står helt alene med (Red Barnet, 2014). Fællesskaberne giver mulighed for at få gåde råd og redskaber til at bekæmpe selvskaden, og de kan give mulighed for at finde venner, som kan opmuntre og støtte en i at komme ud af selvskaden (VIOSS, 2016).

Sociale medier kan imidlertid også spille en negativ rolle, når man får tips og tricks til at skjule selvskade, inspiration til selvskademetoder og således bliver påvirket af andre i negativ retning ved at blive støttet i og hjulpet til at fortsætte selvskaden (Konieczna og Hansen 2018; VIOSS, 2016; Hansen, 2020).

De sociale medier kan således have en dobbeltsidet betydning, og kan på en og samme tid være en måde at opleve forståelse og anerkendelse fra ligesindede i vejen ud af selvskaden samt være kilde til såvel negativ inspiration i forhold selvskaden (VIOSS, 2016). Ligeledes kan et digitalt fællesskab, der i begyndelsen er en støtte, ende med at fastholde og endda opmuntre en usund og problematisk adfærd (Hansen, 2018).

Det er derfor vigtigt, at socialtilsynet har fokus på, at medarbejdere i tilbud og plejeforældre har viden om og forstår, både hvad digitale fællesskaber kan tilbyde en sårbar person, og hvordan de således kan have en positiv betydning, men også hvilke konsekvenser det kan have at være en del af et sådant netværk (Hansen 2018; Hansen, 2016).

Billeder af for eksempel selvskade og tanker om selvmord og død kan virke meget skræmmende for udenforstående, men det er vigtigt, at tilbud og plejefamilier inviterer til dialog om, hvilken betydning det har for borgeren/plejebarnet, hvad der lokker ved de digitale fællesskaber, og hvornår det kan have negative konsekvenser (Hansen, 2020).

Socialtilsynet kan endvidere have fokus på, om tilbuddet eller plejefamilien, når det er relevant, guider og støtter borgeren/plejebarnet til at opsøge digitale fællesskaber og rum, som drives af professionelle rådgivere, hvor der er mulighed for støtte til en alternativ og sundere adfærd. For eksempel online rådgivningstilbud som Cyberhus.dk. I sådanne digitale fællesskaber kan borgeren/plejebarnet både finde sammen med ligesindede og spejle sig i andre, som oplever lignende udfordringer, og på den måde kan følelsen af at stå alene mindskes. Har man som medarbejder i tilbuddet og plejeforældre viden om sådanne professionelle rådgivnings fællesskaber, kan det være en indgang til en dybere dialog om, hvad der rører sig hos den unge (Hansen, 2018).

Radikalisering og sociale medier

Ekstremistiske grupper og enkeltpersoner udnytter i stigende grad internettet og sociale medier som platform til at sprede propaganda, rekruttere nye tilhængere og koordinere aktiviteter. Det gælder både højre- og venstreekstremistiske miljøer og religiøse ekstremistiske miljøer (Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme, 2020).

Symboler, billeder, film, musik og nyheder med antidemokratiske og voldelige budskaber kan hurtigt spredes via populære sociale medier som YouTube, Facebook og Twitter. Desuden kan ekstremister bevidst etablere en form for virtuel og nærmest intim dialog, hvor en mulig "offerrolle" kan italesættes og bekræftes, og ikke mindst få afløb via tilbud om et nyt fællesskab, et alternativ og aktiv handlen (Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme, u.d.).

Radikalisering betegner en kortere eller længerevarende proces, hvor en person tilslutter sig ekstremistiske synspunkter eller legitimerer sine handlinger på grundlag af ekstremistisk ideologi (Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme, u.d.).

Radikaliseringsprocesser har yderst sjældent deres primære årsag i brugen af internet og sociale medier. Dog tillægger forskningen internettet og de sociale medier en stor betydning i forhold til spredning af ekstremistiske budskaber og hadtale, opfordringer til vold eller terror eller i forhold til rekruttering af "følgere", der potentielt kan komme i farezonen for at blive radikaleret (Medierådet for Børn og Unge, 2018).

For mange starter radikaliseringen ofte som en søgen efter identitet, mening, fællesskab og spænding. Ekstremistiske miljøer bygger ofte på et stærkt fællesskab, der tilbyder det enkelte medlem anerkendelse, identitet og mening, samtidig med at bestemte grupper uden for miljøet opfattes som fjender, der skal bekæmpes. Den type ekstremistiske miljøer kan særligt virke tillokkende på mennesker, som mangler denne følelse af at høre til, være en del af noget meningsfyldt og at blive anerkendt. I ekstremistiske miljøer er normer og sanktioner ofte skarpere og mere letforståelige end i mange andre typer fællesskaber. Det kan særligt appellere til personer, der higer efter klare rammer og kategoriske definitioner af godt og ondt, rigtigt og forkert, os og dem, ven og fjende (Stærke Fællesskaber, u.d.).

Hververne benytter sig ofte af en forførende og manipulerende fremgangsmåde, som kan beskrives som en grooming proces. Afhængig af styrken i motivationen og desperationen hos den, der skal herves, kan processen strække sig over dage, uger eller måneder (Sørensen, 2018). Borgeres forandring på baggrund af og reaktionen på en groomingproces, vil ofte være

umiddelbart uforståelig for udenforstående, fordi de ikke har indblik i processen og den argumentationen, der er blevet brugt til den gradvise overbevisning af borgeren. For den hvervede person selv kan det også være svært at gennemskue, at der er foregået en strategisk påvirkning og argumentation, der har til formål at få ham eller hende til at se verden ud fra fællesskabets værdier og normer, og loyalt tage afstand fra andres argumenter og synspunkter (Sørensen, 2018)

I forhold til forebyggelse af online radikaliserings fremhæves blandt andet viden og styrkelse af modstandsdygtigheden gennem styrkelse af digitale kompetencer og digital dannelse, og herunder kritisk tilgang, for eksempel til materiale på internettet samt evnen til at forstå og gennemskue bl.a. propaganda samt de sociale mediers magt og indflydelse (Thorhaug og Hjort, 2018; Nationalt Center for forebyggelse af ekstremisme, u.d.).

Dette kan socialtilsynet for eksempel inddrage i vurderingen af om tilbud og plejefamilier understøtter borgernes mentale sundhed og trivsel.

Tilsynsmæssige opmærksomheder i forhold til uhensigtsmæssig brug af sociale medier
Socialtilsynet kan ved vurdering af tilbud og plejefamiliers indsats vedrørende forebyggelse og håndtering af uhensigtsmæssig brug af sociale medier have opmærksomhed på nedenstående.

Uhensigtsmæssig brug af sociale medier

Socialtilsynet bør være opmærksom på, om indsatsen i tilbud og plejefamilier er kendetegnet ved:

- **Medarbejdere i tilbuddet og plejefamilien har viden om, hvordan sociale medier kan have sammenhæng med mistro for eksempel i forhold til ensomhed, selvskadende adfærd og radikaliserings.**
- **Medarbejdere i tilbuddet og plejefamilien støtter borgerne/plejebarnet i at være del af positive, hensigtsmæssige digitale fællesskaber på de sociale medier.**

4.4. Konflikter og mobning via sociale medier

Konflikter og mobning via de sociale medier er et område, hvor blandt andet borgere med udviklingsforstyrrelser og borgere med udviklingshæmning er særligt udsatte, da de kan have vanskeligheder med at gennemskue og aflæse, hvad andre mener, når der kommunikeres online. De kan endvidere kan have svært ved at forstå, hvordan sprog og beskeder påvirker andre (Red Barnet, 2017; SUS, 2019). Samtidig kan de også være impulsstyrede, og kan hurtigt komme til at lave handlinger online, som de efterfølgende fortryder, fordi de får konsekvenser for en selv eller andre (Red Barnet, 2017). Derfor har de brug for ekstra støtte for at blive inkluderet i sociale fællesskaber på de sociale medier.

Konflikter på de sociale medier

Der kan hurtigt opstå misforståelser i kommunikationen på de sociale medier, fordi man ikke kan læse hinandens kropssprog, toneleje og ansigtsudtryk. Dermed bliver det langt sværere at tolke og forstå afsenderens hensigt med beskeden. Samtidig føles det ofte mindre farligt at bruge groft sprog, når man sidder bag en skærm. Desuden eskaleres konflikter meget hurtigere, på de sociale medier end de gør, når man står ansigt til ansigt, fordi man let kan misforstå intentionen bag en skreven sætning (Red Barnet, 2017).

God adfærd på nettet handler grundlæggende om det samme, som gælder for fysiske relationer, herunder at have omsorg og respekt for andre, og sige fra, hvis ens grænser overskrides. Men den ansigtsløse kommunikation kan give særlige udfordringer, og socialtilsynet kan være opmærksom på, hvordan plejefamilier og tilbud vejleder og støtter plejebarnet/borgerne i forhold til at kommunikere online og forebygge samt tackle konflikter. Dette kan de blandt gøre ved at øge plejebarnets/borgernes forståelse for, hvordan sprog og beskeder påvirker dem selv og andre, samt give plejebarnet/borgerne redskaber til at styrke den gode tone i sin digitale kommunikation. I forhold til borgere, der er impulsstyrede, kan det handle om at arbejde med strategier til at stoppe op og tænke, før man reagerer, eller søge andre steder hen (Red Barnet, 2017).

Mobning på de sociale medier

Det digitale liv medfører nye rum for mobning. Digital mobning kan eksempelvis ske i form af uønsket og gentagen overvågning, forfølgelse samt chikane (stalking), trolling (indlæg skrevet alene med det formål at provokere og fremkalde en hidsig diskussion), eksklusion fra digitale fællesskaber og deling af billeder mod ens vilje (Børns Vilkår u.d; Hofeldt, 2018).

Digital mobning kan grundlæggende ikke adskilles fra fysisk mobning, fordi sociale medier udgør en integreret del af det sociale liv. Når der foregår mobning, sker det således oftest på tværs af fysiske og digitale rum. Der er dog nogle forhold, der er særligt kendetegnende for digital mobning, og som kan være med til at forstærke mobningens mekanismer og konsekvenser (Børns Vilkår, u.d.).

Da der er tale om ansigtsløs kommunikation, kan man aldrig være sikker på, hvem eller hvor mange, der er involveret eller kigger med, hvilket kan være både utrygt, ydmygende og traumatiserende (Børns Vilkår, u.d.; Hofledt, 2018). Den ansigtsløse kommunikation gør desuden, at tonen kan være hårdere, end når man står ansigt til ansigt, fordi man ikke kan se modtagerens reaktion.

Digital mobning rækker desuden, til forskel fra fysisk mobning, ud over tid og rum. Det er ikke kun begrænset til skolegården eller arbejdstiden, og selvom man slukker sin telefon, eller fjerner en app, kan beskederne stadig tikke ind (Børns Vilkår, u.d.; Hofledt, 2018). For dem, der bliver mobbet betyder det, at de potentielt kan blive udsat for mobning døgnet rundt, og derfor aldrig har fri. Desuden har mobningen, for eksempel i form af en ondskabsfuld besked eller et delt billede, en potentiel lang levetid online, særligt hvis den bliver delt af andre.

Endelig er rækkevidden og tempoet for digital mobning meget stor. En hel skole eller bydel kan blive vidne til mobning af en enkeltperson på få sekunder, og uheldige billeder kan deles varigt til "alle" uden mulighed for at trække det tilbage, eller sige undskyld (Børns Vilkår, u.d).

Mobning via sociale medier har de samme negative psykologiske, sociale og fysiske konsekvenser som mobning, der foregår offline. Børn og unge, der udsættes for digital mobning, har flere helbredsgener så som hovedpine, søvnproblemer og nervøsitet, de udviser

oftere symptomer på depression og angst, og kæmper med selvmordstanker, har lavt selvværd og ensomhed (Hofeldt, 2018; Børnerådet, 2017).

Digital mobning og chikane kan være svært at opspore. Dels fordi det foregår i digitale fællesskaber, hvor medarbejdere/voksne som oftest ikke har adgang (Børns Vilkår, 20xx). Dels fordi dem, der er involveret ofte ikke fortæller andre om det (Hofeldt, 2018). Desuden kan det være svært at få øje på, fordi kan foregå mere subtilt. Mobningen sker således ikke nødvendigvis i form af synlig eksklusion eller nedværdigende ord og handlinger, men kan for eksempel bestå i, at en ung ikke inviteres med i en gruppe eller konsekvent bliver forbigået, når der bliver dannet hold i et spil, eller når der bliver givet likes, kommentarer og tags på for eksempel Instagram eller Facebook (Børns Vilkår, u.d.).

Det er derfor vigtigt, at medarbejdere og plejeforældre interesserer sig for borgernes eller plejebarnets digitale liv og relationer og, særligt når der er tale om børn og unge, tager ansvar for at løse konflikter, der foregår sociale medier (Red Barnet, u.d.).

Da digital mobning har vidtrækkende konsekvenser for de berørte, er det et væsentligt, opmærksomhedspunkt for tilbud og plejefamilier. I forhold til tilbud og plejefamiliers indsats i forhold til at forebygge og stoppe mobning bør socialtilsynet have fokus på, at tilbud og plejefamilier har viden om og forståelse for, at mobning er et komplekst problem, der opstår i negative og utrygge fællesskaber (Børns Vilkår, u.d.).

Mobning kan grundlæggende forstås som en gruppedynamik, der opstår i utrygge fællesskaber med lav tolerance over for hinanden, og uden noget positivt at samles om. I denne forståelse ses personer, der udøver mobning, som personer, der er bange for at falde uden for fællesskabet. Dette perspektiv på årsager til mobning står i modsætning til et individorienteret perspektiv, hvor enkelte personer udpeges som 'mobbere' og 'ofre', og hvor mobningen forklares med individuelle problematikker, såsom særlige karaktertræk ved dem, der bliver mobbet og dem, der mobber. Et sådant perspektiv kan være med til at fastholde de involverede i roller og positioner, som kan være svære at ændre (Børns Vilkår, u.d.). Hvis der opstår problemer med mobning bør tilbud og plejefamilier således fokusere på de sociale dynamikker i det fællesskab og den ramme, hvori mobningen foregår, fremfor at være optaget af at placere skyld (Børns Vilkår, u.d.).

I forhold til tilbud kan socialtilsynet være opmærksom på, om medarbejderne har en fælles forståelse af og tilgang til at forebygge mobning og håndtere det, hvis det opstår. Dette kan en anti-mobningsstrategi, der også forholder sig til mobning online, understøtte (Børns Vilkår, u.d.). Socialtilsynet kan endvidere være opmærksom på, om kulturen, på for eksempel et anbringelsessted er præget af utryghed, og om børnene og de unge er usikre på, om de har en plads i fællesskabet, da mobning i disse situationer kan blive en overlevelsesmekanisme for den enkelte og den lim, der binder fællesskabet sammen. I forhold til plejeforældre kan socialtilsynet have fokus på, om plejeforældrene samarbejder med andre om at stoppe mobningen, for eksempel andre forældre eller den kommunale plejefamiliekonsulent. Ovenstående kan socialtilsynet have fokus på i vurderingen af om et tilbud eller en plejefamilie understøtter borgernes eller plejebarnets mentale sundhed og trivsel. Herunder kan socialtilsynet have fokus på det i forhold til at skulle vurdere, om borgene eller plejebarnet trives.

Tilsynsmæssige opmærksomheder i forhold til konflikter og mobning på sociale medier
Socialtilsynet kan ved vurdering af tilbud og plejefamiliers indsats vedrørende forebyggelse og håndtering af konflikter og mobning på de sociale medier have opmærksomhed på nedenstående.

Konflikter og mobning via sociale medier

Socialtilsynet bør være opmærksom på, om indsatsen i tilbud og plejefamilier er kendetegnet ved:

- **Medarbejdere i tilbuddet og plejefamilien øger borgernes/plejebarnets forståelse for, hvordan sprog og beskeder påvirker dem selv og andre samt giver plejebarnet/borgerne redskaber til at styrke den gode tone.**
- **Medarbejdere i tilbuddet og plejefamilien har viden om dynamikker i og konsekvenser af digital mobning.**
- **Medarbejdere i tilbuddet og plejefamilien forholder sig aktivt til hvordan digital mobning kan forebygges.**
- **Medarbejdere i tilbuddet og plejefamilien understøtter borgerne/plejebarnet i at forebygge og håndtere evt. digital mobning.**

Anbefalinger til omsætning af vejledningen

Den faglige vejledning formidler generel viden om problemstillingerne og en række overordnede tilsynsmæssige opmærksomheder. Derfor har Socialstyrelsens Auditfunktion udarbejdet en række ledelsesmæssige anbefalinger, der understøtter, at den generelle viden og de overordnede tilsynsmæssige opmærksomheder kan omsættes i tilsynspraksis.

Auditfunktionen anbefaler, at ledelsen hos socialtilsynene tager stilling til:

- Hvordan de tilsynsmæssige opmærksomheder kan omsættes i forhold til de forskellige tilbudstyper, målgrupper og aldersgrupper, som er omfattet af lov om socialtilsyn.
- Hvordan tilføjelsen af emnet sociale medier skal indføres i tilsynspraksis, herunder bl.a. om tilføjelsen giver anledning til ændring af praksis, og hvordan sociale medier skal vægtes i relation til det risikobaserede tilsyn.
- Hvordan der sikres en tilstedeværelse af de fornødne digitale kompetencer i socialtilsynet, da dette er en forudsætning for at kunne føre et fagligt kompetent tilsyn med emnet sociale medier.

Referencer

Agustin, Lise Rolandsen ; Faber, Stine Thidemann (2016): *Køn, krop, intimitet og seksualitet på de sociale medier. Er der behov for (nye) pædagogiske indsatser?* Kapitel i "Køn, Seksualitet Og Mangfoldighed", 2016, p. 247-267. Samfundslitteratur. 2. oplag, 2017.

Andreasen, D. L., & Kanstrup, A. (2019). *Digitale fællesskaber for unge med kognitive handicap: arbejdsrapport 1*. DaCHI. Dansk Center for Sundhedsinformatik, Aalborg Universitet. Oktober 2019.

Berger, Nichlas Permin, Røgeskov, Maria, Rasmussen, Pernille Skovbo og Bom, Louise Høyer (2019): *Autisme og social isolation hos unge voksne. En kortlægning af god praksis og virksomme metoder*. VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd. Redaktion: Trine Jørgensen, Summarium.

Bundsgaard, J (2017): *Digital dannelse*. Aarhus. Aarhus Universitetsforlag.

Børne- og Undervisningsministeriet (2020): *Digital dannelse*. Information om projekter gennemført i 2017 under den fællesoffentlige digitaliseringsstrategi 2016-2020. www.uvm.dk/folkeskolen/laering-og-laeringsmiljoe/it-i-undervisningen/digital-dannelse

Børns Vilkår (2019): *Skolebørns liv med digitale medier, hjemme og i skolen*. Digital dannelse i børnehøjde. Version 2,0, Del 3.

Børns Vilkår (u.d.): *Digital mobning*. Hentet fra <https://bornsvilkar.dk/til-fagpersoner/mobning-trivsel/>

Børns Vilkår (2018): *Børnehøvedbørns hverdag med digitale medier*. Digital dannelse i børnehøjde. Version 2,0, Del 1.

Børns Vilkår (2018): *Forældre i en digital verden*. Hentet på: <https://bornsvilkar.dk/faa-gode-raad/digitaltliv/foraelde/>

Børnerådet (2012): *"De prøver at gøre det så normalt som muligt. Et indblik i 113 anbragte børn og unges liv"*. Børnerådet.

Børns Vilkår (2019): *At stå udenfor. Hvordan styrker vi positive fællesskaber blandt børn og unge?* Udgivet i samarbejde med Trygfonden.

Børns Vilkår (2017): *"Sammen stopper vi svigt. Digitale krænkelse af børn"*. Hentet på: bornsvilkar.dk/faa-gode-raad/digitaltliv/

Caviglia, F, Dalsgaard, C (2020): *Introduktion til digitale kompetenceområder*. Center for Undervisningsudvikling og Digitale Medier. Århus Universitet.

Caviglia, F, Dalsgaard, C, O' Donovan, M og Thomsen, Mette Brinch (2017): *Digitale kompetenceområder*. Center for Undervisningsudvikling og Digitale Medier. Århus Universitet.

Center for Digital Pædagogik (u.d.): *Tema for forældre*. Hentet på: www.cfdp.dk/tema/for-foraeldre/.

Danmarks Evalueringsinstitut (2017): *"Sammen om digital dannelse. Børns digitale dannelse sker i samspil med voksne"*.

Danner (u.d.): *Andre former for vold*. Hentet på: www.danner.dk/andre-former-vold

Digitaliseringsstyrelsen (u.d.): *Digital dannelse*. Hentet fra: <https://digst.dk/digital-service/digital-velfaerd/digital-dannelse/>

Europa Kommissionen (2018): *Council Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning*. Text with EEA relevance. 2018/C 189/01.

Fenger-Grøndahl, Malene (2018): *Unge og sociale medier*. Hentet på: www.faktalink.dk/titelliste/unge-og-sociale-medier.

Hansen, Signe Sandfeld (2020): *Det sårbare fællesskab*. Center for Digital Pædagogik. Hentet på www.cfdp.dk/blog/digital-trivsel/det-saarbare-faellesskab/

Hansen, Signe Sandfeld. (2018). *Digitale fællesskaber på godt og ondt*. I K. D. (red), *Dannelse og digital kultur*. Frederiksberg: Frydenlund.

Hansen, Signe Sandfeld (2016). *Digital selvskade – hvad er det?* Center for Digital Pædagogik, 2016.

Haugaard, Helene (2019): *I Kina lovgives der om skærmtid – hvorfor ikke her?* Center for Digital Dannelse. Hentet fra: www.digitaldannelse.org/vidensbase/lovgivning-skaermtid/.

Haugaard, Helene (2019): *Fører skærmb brug til psykisk og fysisk mistrivsel? Bør vi være bekymret - hvad siger forskningen?* Center for digital Dannelse.

Hofeldt, Ursula (2018): *Digitale mediers indflydelse på familielivet*. Center for Børneliv.

Hofeldt, U. (November 2018): *Når mobningen bliver digital*. Hentet fra Centerforboerneliv.dk: www.centerforboerneliv.dk/index.php?option=com_k2&view=item&id=250:nar-mobning-bliver-digital&Itemid=192&acm=_127

Hylén, J. (2017): *Digitalisering i skolan. Att tillsammans utveckla digital kompetens*. Slutrapport från Ifous FoU-program. Ifous rapportserie 2017:4.

Jarmin, Berit og Ravn Fjordbo, Jakob (2019): *Sociale medier gør udviklingshæmmede til lette sexofre*, Socialpædagogen.

Jespersen, Julie Ellesøe (2018): *Skærmtids betydning for børn og unges trivsel*. Center for Børneliv.

Jensen, Stine Grønbæk (2010): *Handicap og sociale problemer*. Socialstyrelsen.

Johansen, Stine Liv og Larsen, Malene Charlotte (2016): *Digitale medier i småbørnshøjde. Om 0-8-årige børns brug af digitale medier i hjemmet*. Medierådet 2016.

Johansen, Stine Liv og Larsen og Larsen, Malene Charlotte (2016): *Børn, unge og medier*. Samfundslitteratur.

Johansen, Stine Liv (2014): *Børns liv og leg med medier*. Dafolo.

Konieczna, Agnieszka og Jakobsen, Sarah Grube (2019): *Unge og Sociale medier*. Faktaserien nr. 41 2019. Center for Selvmordsforskning.

Landsorganisation af Kvindekrisecentre (u.d.): *Vold foregår også digitalt*. Hentet på: www.lokk.dk/stot-vores-arbejde/partnerskaber/digital-sikkerhed/

Larsen, Malene Charlotte (udateret): *Hvordan kan sundhedsplejersker gå i dialog med børn og unge om deres online hverdagsliv?* www.sundhedsplejersken.nu/artikel/sociale-medier-og-trivsel-i-ungdomslivet/.

Larsen, Malene Charlotte (2010): *Unge og online sociale netværk. En neksusanalytisk undersøgelse af medierede handlinger og offentlige diskurser*. Institut for Kommunikation. Ålborg Universitet.

Lasgaard, Mathias; Christiansen, Julie; Friis, Karina (2019): *Ensomhed blandt unge*. Hvordan har du det? Temaanalyse, vol. 7, 2019. Region Midtjylland, DEFACTUM.

Linnet, Marius (2018): *Råd og vejledning til digital dannelse i praksis*. Center for Børneliv.

Linnet, Marius (2018): *Børns digitale dannelse*. Center for Børneliv.

Livingstone, Sonia; Mason, Jessica (2015): *Sexual rights and sexual risks among online youth. A review of existing knowledge regarding children and young people's developing sexuality in relation to new media environment*. London School of Economics and Political Science. ENASCO. October 30, 2015 Young people, sexual rights and the internet.

Lund, Kristian og Ørum-Petersen, Louise (2012): *Digital Trivsel – i arbejdet med udsatte børn og unge*. Center for Digital Pædagogik.

Mainsah, Henry; Steinnes, Kamilla Knutsen, og Teigen, Helene Fiane (2019). *En undersøgelse av det digitale hverdagslivet til ungdom med nedsatt funksjonsevne*. SIFO RAPPORT NR 11-2019.

Medierådet for Børn og Unge (2019): *Unge digitale medborgere*. Projektrapport. 9. januar 2019.

Medierådet for Børn og Unge (2019): *Der er så meget forældre ikke forstår. Hvad skal jeg vide når mit barn går online? Guide til forældre med 7-12-årige børn*.

Medierådet for Børn og Unge, (2017): *Om digitale fodspor, datasikkerhed, big data, online-rettigheder og skjult markedsføring*.

Medierådet for Børn og Unge, (2016): *Børn og unges digitale virkelighed*. Projekt rapport. 7. juli 2016.

Medierådet for Børn og Unge (2012): *Børn og unges digitale kultur og trivsel*. Afsluttende projekt rapport.

Medierådet for Børn og Unge (u.d.): *DELT – Om unge og digitale sexkrænkelser*. Hentet på: www.medieraadet.dk/medieraadet/digitaldannelse/delt-om-unge-og-digitale-sexkraenkelse

Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme (2020): *Online udfordringer. Om ekstremisme online, og om hvad der skal til for at forebygge den*. Hentet på: www.stopekstremisme.dk/tilbud-og-vaerktojer/online-udfordringer/online Sidst opdateret 12/05 2020

Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme (u.d.): *Videnssynthese. Kortlægning af viden om ekstremisme og viden om forebyggelse af ekstremisme*.

Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme (u.d.): *Når unge deler problematisk indhold på sociale medier En pjece til fagprofessionelle om at håndtere udfordringer ved unges digitale liv*.

Nordisk Ministerråd (2019): *Er sociale medier faktisk en trussel for unges trivsel?* Nord 2019:026.

Ottosen, M.H., Andreasen, A.G., Dahl, K.M., Hestbæk, A.D., Lausten, M., Rayce, S.B. (2018): *"Børn og unge i Danmark – velfærd og trivsel 2018"*. VIVE – Det nationale Forskningscenter for Velfærd

Psykiatrifonden (2014): *Børns sociale relationer i den digitale tidsalder*. Af Journalist Peter Andersen. Hentet på: <https://www.psykiatrifonden.dk/boern-unge/opdragelse-trivsel/det-gode-foraeldreskab/boerns-sociale-relationer-i-den-digitale-tidsalder.aspx>

Red Barnet. (2019): *DeShame – et undervisningsmateriale om digitale sexkrænkelser*.

Red Barnet (2018): *Fra intimitet til krænkelse. Erfaringer fra Red Barnet om billedelinger og digitale sexkrænkelser blandt unge*.

Red Barnet. (2018): *Din digitale vejviser – Til forældre med børn på 7-11 år*.

Red Barnet (2017): *Er du ok på nettet?* redbarnet.dk/skole/sikkerchat/er-du-ok-paa-nettet/

Red Barnet i (2016). *Når børn og unge deler intime billeder på nettet. Nøgen på nettet – viden til fagpersoner*. Udgivet i samarbejde med SSP-Samrådet, Center for Digital Pædagogik, Medierådet for Børn og Unge og Det Kriminalpræventive Råd.

Red Barnet. (2014): *"Sårbar og søgende. Viden og værktøjer til at skabe dialog med udsatte unge om grænser og seksualitet på nettet"*.

Red Barnet, (2011): *Unge digitale trivsel*. Undersøgelse foretaget af Camille Leicht & Kuno Sørensen.

Red Barnet (u.d.): *Værd at vide om børns tidforbrug på digitale medier*. Hentet på: redbarnet.dk/foraeldre/like/boerns-tidsforbrug-paa-digitale-medier/

Red Barnet (u.d.): *Digital mobning*. Hentet på: redbarnet.dk/vores-arbejde/mobning/digital-mobning/

Regeringen (2016): *Forebyggelse og bekæmpelse af ekstremisme og radikaliserings*. National handlingsplan.

Skolebørnsundersøgelsen 2018. Helbred, trivsel og sundhedsadfærd blandt 11-, 13- og 15-årige skoleelever i Danmark. Redigeret af Mette Rasmussen, Lene Kierkegaard, Stine Vork Rosenwein, Bjørn Evald Holstein, Mogens Trab Damsgaard, Pernille Due. Med bidrag fra Anette Andersen, Mette Toftager, Camilla Schmidt Morgen. Statens Institut for Folkesundhed, SDU. 2019.

Skov, Anders (2020): *Hvad er digital kompetence?* Udgivet af Center for Digital Dannelse i juli 2015 (redigeret februar 2020).

Skov, Anders og Brøndum, Jacob (2016): *Hvad betyder digital dannelse?* Udgivet af Center for Digital Dannelse i juli 2015 (redigeret september 2016).

Socialstyrelsen (2019): *CTI for kvinder på krisecenter. Metodemanual*. Deloitte. Juni 2019.

Socialstyrelsen (2019): *Håndbog i det gode anbringelsesforløb*.

Socialstyrelsen (2019): *Undervisningsmaterialer til dialog om identitet, seksualitet og grænsesætning på internettet*. Hentet på: vidensportal.dk/temaer/seksuelle-overgreb/indsatser/undervisningsmateriale-til-dialog-om-identitet-seksualitet-og-graensesaetning-pa-internettet. Publiceret 1.09.2015. Sidst opdateret: 14.08.2019.

Socialstyrelsen (2018). *Vold og seksuelle overgreb mod børn og unge. En guide til plejefamilier – om forebyggelse, opsporing og håndtering*.

Socialstyrelsen, (2017): *Vold og seksuelle overgreb mod børn med handicap. Håndbog om forebyggelse, opsporing og håndtering*.

Socialstyrelsen, (2011): *En tryk anbringelse – forebyggelse af seksuelle overgreb mod børn og unge. Et inspirationsmateriale*.

www. Stærke Fællesskaber. Forebyggelse af radikaliserings og ekstremisme (u.d.): *Emne 4: Online-radikaliserings*. Hentet på: staerkefaellesskaber.dk/undervisning/gymnasie/gruppe/emne-4/

SUS (2019). *Digital sikkerhed for mennesker med funktionsnedsættelser. Kortlægning af udfordringer samt anbefalinger*.

SUS (2016): *Social IT i kommunen. Til gavn for mennesker med funktionsnedsættelser*.

Sørensen, Kuno (2018): *At blive groomet ind i et alternativt fællesskab*. I Thorhauge, Anne Mette og Hjorth, Claus (2018): "Online radikaliserings". I Nettets veje og vildveje. Om løgn, manipulation & propaganda online". Baggrundspapir August 2018. Medierådet for Børn og Unge.

Thorhauge, Anne Mette og Hjorth, Claus (2018): "Online radikaliserings". I *Nettets veje og vildveje. Om løgn, manipulation & propaganda online*. Baggrundspapir August 2018. Medierådet for Børn og Unge.

Tollefsen, M., Dale, Ø. Berg, M. & Nordby, R. (2011): «På nett! Et notat om funksjonshemmede og bruk av sosiale medier». Oslo: MediaLT. Hentet fra: http://www.medialt.no/rapport/status_sosiale_medier_2010.pdf 27.10.2011

Undervisningsministeriet (2018): *Styrkelse af dataetik og it-sikkerhed på undervisningsområdet*. Rapport. Maj 2018.

UNICEF (2017): *The State of the World's Children 2017. Children in a Digital World*. Samantha Wauchope (Head of Publishing); Germain Ake and Ernest Califra. United Nations Children's Fund (UNICEF). December 2017.

Videnscenter om spiseforstyrrelser og selvskade (ViOSS) (2016): *Spiseforstyrrelser, selvskade og sociale medier*.

VIVE (2017): *Vold og seksuelle overgreb mod børn og unge med handicap. KORT & KLART. Omfang og risikofaktorer VIVE/SFI 2017*.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen
Edisonsvej 1
5000 Odense C
Tlf.: 72 42 37 00

www.socialstyrelsen.dk

juni 2020